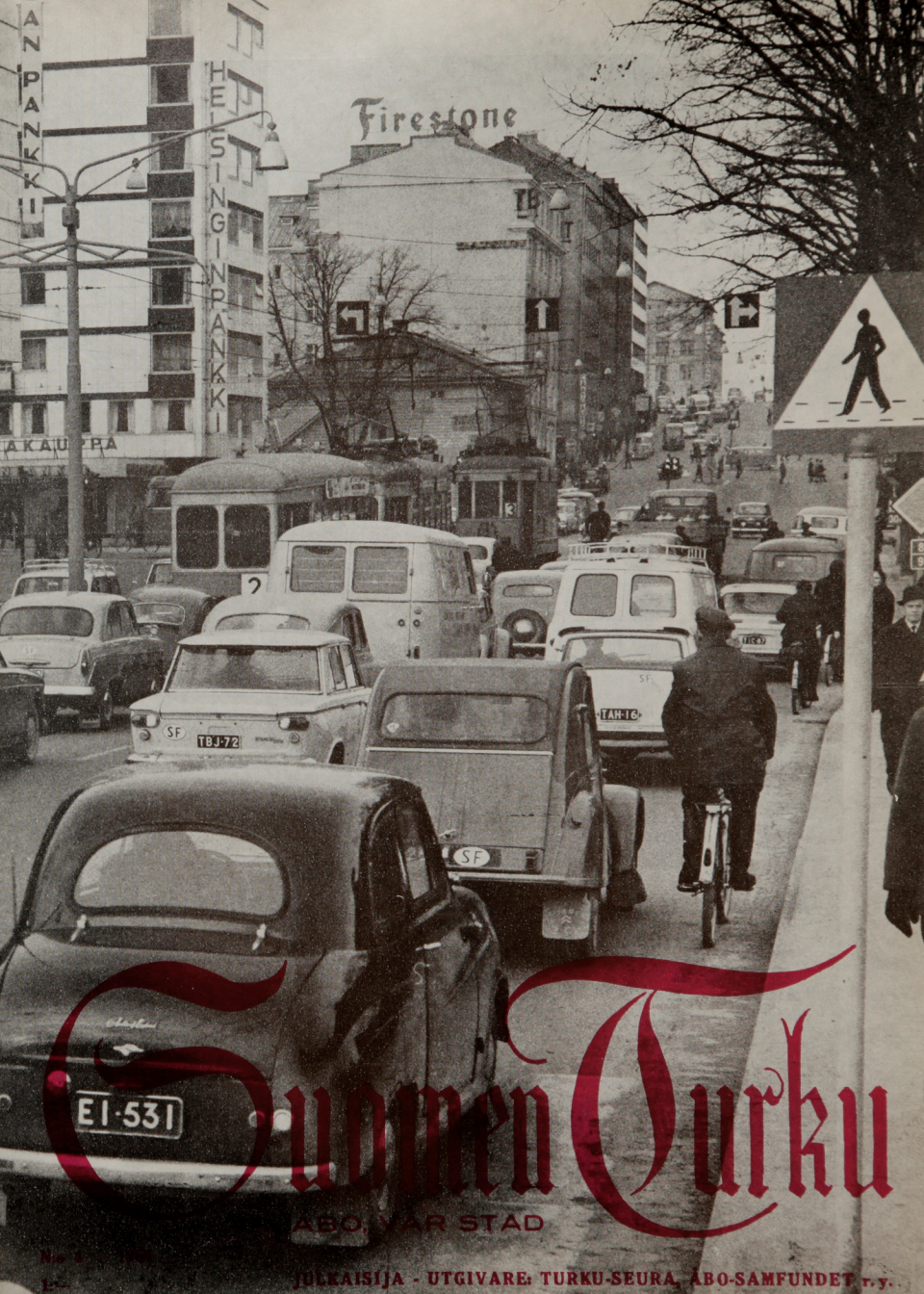

Firestone

Helsingin Pankki

Akauppa

Akauppa

2

SF
TBJ-72

TAN-16

SF

EI-531

Suomen Turku

ÅBO, VAR STAD

JULKAISIJA - UTGIVARE: TURKU-SEURA, ÅBO-SAMFUNDET, r.y.

Arvoesineet timantin loisteesta hopean hohtoon

Noutakaa myymälästämme
tyylikkää koru- ja
hopeaoppaat — niihin
kannattaa tutustua.

AURAKATU 12

KULTATALO

Turussa — perinteiden kaupungissa — on kulta- ja
kelloseppän taidolla perinteitä. Suomen Kultasepät on
tällä luovan työn saralla kehityksen kärrissä. Siellä
syntyvät tuhannet arvoesineet timantin loisteesta ho-
pean hohtoon — esineet, jotka ovat sopivia arvokkaim-
miksikin lahjoiksi.

KÄYKÄÄ MEILLÄ
— KÄYMMME EDELLÄ

Hyvä valokuva
ARVOKAS LAHJA
ja pysyvä muisto

VALOKUVAAMO Ahti

Yliopistonk. 28. P. 17 619
Yliopistonkadun ja Humalistonkadun kulma

Avoinna: ark. 8.30—17
Sunnunt. ... 12—15

TOIVOTAMME
TURKULAISILLE JA
TURKU-SEURAN JÄSENILE

Hyvää Joulua

Lounais-Suomen Kirjapaino Oy

Lahjaksi . . .

Valikoituja taideteoksia, taideteolli-
suutta, kauniita huonekaluja ja
valaisimia, yksilöllisiä käyttö- ja
lahjaesineitä, kaikkea hintaluokkaa

Taideteollisuus- ja kodinsisustusliike

Irma Jylhä

Aurakatu 7—9, puh. 20 254
(Salaman talossa)

Avoinna klo 10—17

on sekä hinnaltaan, että käyttöarvoltaan
todellinen

jokamiehen auto

Hinnat 4.290:— — 4.320:—
Maksuaikaa 18 kk.

Turun Autotalo Oy
Turku 3. Pispalantie 22. Puh. 20 700 sarja.

Ruotsin eniten myyty piano

MALMSJÖ

SUOSITTU MYÖS SUOMESSA

Malli MILJÖ, mahonkia tai tiikkiä, korkeus 110 cm, leveys 146 cm, syvyys 54 cm, 7 $\frac{1}{4}$ oktaavia. Hinta 3 250:—, Myös vähittäismaksulla. EI KORKOA. Muita korkealuokkaisia pianoja alk. 1 940:—. Tilatkaa ilmainen pianohinnastomme.

10 VUODEN TAKUU

Huom! Hinnat nousevat. Rajoitetusti vielä yllämainittuihin hintoihin.

Yksinmyyjä:

**NILO VALTOLA
& K:NIIT**

LINNANKATU 26.
PUH. 12313.

LINNA-olut

Auran Panimo Oy

Médaille d'Or de la Qualité 1964
donnée par l'ICSP a'Bruxelles

(Auran Panimon Linna-olut voitti kulta-
mitalin oluen kansainvälisissä laatukilpai-
luissa Brysselissä)

Auran olut onkin kansainvälistä laatua ja
muistatthan:

Siinä tuntuu syvien kellareitten aromi

Suomen Turku

ÅBO, VÅR STAD

N:o 4 - 1964

MARTTI SIMOJOKI

— arkkihiippakunnan uusi päämies

Kristillisen kirkon kallein aarre on Jumalan kunnian ja armon pyhä evankeliumi", on Martti Luther sanonut. Sydämeni vapisee tänään sen tehtävän pyhyyttä, johon minut evankeliumin palvelijana Suomen kirkossa tänä aikana on kutsuttu.

Ihmiset eivät meiltä kysy, mitä me uskomme, vaan vaikuttaa meidän uskomme. He eivät kysy, mitä on katekismuksessamme, vaan miten me elämme ja miten selviydymme elämästä. Katekismus ja uskomme sisältö ovat meille kyllä kallis aarre, mutta niitä tarjolla pitäessämme meidän itsemme on uskottava ja elettävä niin, että toisetkin tulisivat tuntemaan, että Jumala on täällä, vain ohuen seinän takana. Ja me saamme uskoa, saamme tämän ajallisen elämän myrskyissä ja ristiriidoissa, järkemme ja omantuntomme kentties väit-
tää vastaan, me saamme uskoa Kristukseen, joka on Herra, joka

pyhällä kärsimisellään ja kuole-
mallaan on sovittanut meidät ja
koko maailman Jumalan kanssa
ja ylösnousemisellaan tuonut va-
loon elämän katoamattomuuden.
Saamme uskoa häneen, kiittää
Jumalaa maailman kaikissa pai-
loissa ja niin syödä leipäämme
— muistaen veljamme, tunte-
mattomia ihmisveljiä, usein niin
eri tavalla ajattelevia ja vaikei-
takin ihmisiä ja ihmisryhmiä,
jotka kuitenkin kaikki ovat lo-
pulta Jumalan käsissä.

Jumala, pidä meissä toivoo
kaikkien harhaanjoutuneiden
puolesta, jotka kuitenkin
ovat Sinun kädessäsi, vielä pi-
meydessäkin ollessaan, mutta
joiden sittenkin täytyy tulla va-
loon, jotta Sinun suuri nimesi
tulisi ylistetyksi kaikkien ihmis-
ten keskuudessa."

(Arkkipiispa Martti Simojoen
Turun tuomiokirkossa 11. 10. 1964
pitämän virkaanastujaisaaran
päätesanat ja loppurukous.)

SUOMEN
TURKU

ÅBO,
VÅR STAD

Päätoimittaja—Chefredaktör: Erkki Vuori, puh.—tel. 19 575
Toimitussihteeri—Redaktionssekreterare: Heimo Kallio, puh.—tel. 16 211
Ilmoituspäällikkö—Annonschef: Paavo Suominen, puh.—tel. 11 859
Taloudenhoitaja—Ekonomichef: Juhani Laurila, puh.—tel. 88 041
Toimituskunta—Redaktionsråd: C. J. Gardberg, Kristofer Gräsbeck,
Paavo Kallio, Olli Kestilä, Eino Lehtinen, Toivo T. Rinne, Arvo
Suominen ja Ole Torvalds
Toimitus—Redaktion: Yliopistonk.—Universitetstg. 29 a, puh.—tel. 16 211

VOLTER KILVEN SYNTYMÄSTÄ 90 VUOTTA

Suomen kulttuurirahaston Varsinais-Suomen rahaston varojenjakopäiväksi on valittu Volter Kilven päivä. Joulukuun 12 päivänä 1964 tulee kuluneeksi 90 vuotta hänen syntymästään, miehen, josta on sanottu, että hän on sukujuuriltaan ja tyyppiltään ainoa todellinen varsinaissuomalainen kirjailija.

Volter Kilpi syntyi Kustavissa ja kuoli Turussa 65. ikävuodelaan. Sitä talokas- ja merenkuljiasukua, johon hän isän puolelta kuului, voidaan seurata Lyyrtyin Alastalosta ja Kivimaan Kummalla yli 200 vuotta taaksepäin ja samassa Kustavin pitäjässä sitäkkin kauemmas, aina 1600-luvulle. Suku saa monessa polvessa lisää talonpoikaisjuurta Kustavin Laapuksesta, josta kirjailijan äiti oli lähtöisin ja jossa Volter Kilpi on elänyt varhaisimmat lapsuusvuotensa, kunnes laivanvarustajaksi päätnyt isä hankki Kummalla lisäksi Kolan Isokartanon varsinaiseksi asuin-tilakseen. Mainittakoon, että kirjailija hankki miehuvuosiensa kesäasuntonsa Lintukodon Kummalla maaperältä.

Kaunokirjailijana Volter Kilven tuotanto voidaan jakaa kahteen selvästi erotettavaan ja selvästi toisistaan eroavaan jaksoon. Ensimmäinen niistä ajoittuu tämän vuosisadan alkuun, jolloin vv. 1900—1903 ilmestyvät hänen teoksensa *Batšheba*, *Parsi-la*, *Ihmisestä ja Elämästä* sekä *Antineus*. Jo näillä hänen erikoislaatuinen sanontansa herättää huomiota. Hän saa Länsisuomalaisen osakunnan ja valtion kirjallisuuspalkinnon sekä Otavan tunnustus-palkinnon. Toinen jakson teokset ilmestyvät kirjamarkkinoille vasta 1930-luvulla: kaksiosainen *Alastalon salissa*, *Pitäjän pienempiä*, *Kirkolle*, *Suljetuilla porteilla* ja *Gulliverin matka*. *Pantomimian* mantereelle, viimein *Antineus* jälkeensä jättänyt teos kuitenkin julkaistuna viisi vuotta kirjailijan kuoleman jälkeen. Tunnustukset tämän jakson kirjallisista töistä ovat valtaisan. Volter Kilvelle myönnetään valtion kirjallisuuspalkinto toisen kerran ja lisäksi Kordelinin säätiön, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja Varsinais-

naissuomalaisen osakunnan kunnia-palkinnon. 60-vuotispäivänään hänet kutsutaan Suomen Kirjailijaliiton kunniajäseneksi.

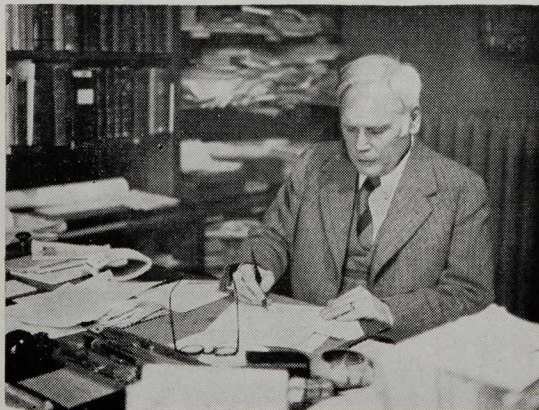
Volter Adalbert Kilven siteet Varsinais-Suomen maakuntaan ja sen kansaan pysyivät lujina koko hänen elämänsä ajan. Maakunnan pääkaupungissa Turussa hän suoritti kouluopintonsa tulen ylioppilaaksi Turun suomalaisesta klassillisesta lyseosta v. 1895. Opiskeluajanaan Helsingissä hän aloitti kirjastomies-uransa v. 1898 toimien yliopiston kirjastossa 20 vuotta, viimeksi vanhempana alikirjastonhoitajana. Sen ohessa hän oli 5 vuotta ylioppilaskunnan kirjastonhoitajana ja 6 vuotta Helsingin kaupungin apulaiskirjastonhoitajana v. 1919 hänet valittiin Turun kaupungin kirjastonhoitajaksi ja v. 1921 Turun yliopiston ylikirjas-

tonhoitajaksi. Hänen uransa Auran kaupungissa kesti siis yhtä kauan kuin Helsingissä, mutta nyt kaksinverroin vastuuillempana, joten syystä voidaan sanoa, että hän on kirjastomiehenä päätyönsä suorittanut Turussa. Ennen siirtymistään kotimaakunnan maaperälle Kilpi julkaisi yhteiskunnallis-vaikuttavissa mielipiteitään teoksissa *Kansallista itsetutkistelua* (1917) ja *Tulevaisuuden edessä* (1918). Turussa hän toimi mm. kirjallisuusarvostelujen tehtävässä, johon oli jo Helsingissä ryhtynyt.

Tämän kirjoituksen puitteissa ei ole tarkoituksena tarkemmin yksilöidä Volter Kilven elämäntyötä. Se henkinen muistomerkki, jonka hän kypsän iän elin-vuosinaan pystytti maakunnalleen ja maakuntalaisilleen, on tänä päivänä yhtä arvostettu kuin se oli silloin, kun hänelle edelläkierotut ehdottomat tunnustukset jo elinaikana suotiin. Varsinais-Suomen kulttuurirahasto on valinnut oikean jakopäivän niille varoille, joilla se tänä vuonna ensi kerran ja vastaisina vuosina tulee tukemaan Vanhan Suomen kulttuuripyrkimyksiä ja -tekoja.

Kintoisaa on todeta, että joulukuun 12. on myös päivä, jolloin Turussa v. 1811 aloitti toimintansa Gustaf Gadolinin talossa nyky. Gezeilukenkadun varrella Wäxel — Läne — och Depositions — Conto'ret / Waihetus — Laina — ja Depositioni — Contori, joka laitos on Suomen Pankin alku. Tällä suotuisalla sattumalla on vertauskuvallista merkitystä. Vain vankka rahatalous antaa kulttuurille sen eri muodoissa sen pohjan ja perustan, jolle voidaan pysyväistä rakentaa.

E. J. V - ri

Vanhasta Turun akatemiasta on jälkimaailmalle säilynyt melko vähän opiskelijoiden tekemiä luennomuistilinpänoja. Eräänä tällaisena joutui käsiini viime kesänä Turun maakunta-arkistossa lakitieteen opiskelija Esaiaas Wechterin muistilinpäno, jotka aikoinaan ovat Turun linnasta siirtyneet maakunta-arkiston suojiin.

Lakimies Wechterin isä oli kuuluisa turkulainen verkateollisuuden uranuurtaja ja eräs vapaudenajan kiihkeimmistä suomalaisista porvarissaadyn myssypoliitikoista, Esaiaas Wechter. Poika, joka kantoi isäntä nimeä, oli syntymäjäristyksen perheen toinen lapsi. Päivänvalon hän näki Turussa 25. 10. 1729. Perhe oli sangen suuri, sillä lapsia kertyi

peräisten sanojen ja termien merkityksestä. Tämä oli sitäkin tärkeämpää, koska opiskelijat myöhemmin joutuivat osallistumaan akateemisiin väittelyihin. Latinan kielen täydellisen hallitsemisen oli ehdoton välttämättömyys. Jokaisen oli osattava lukea, kirjoittaa ja oikein lausua latinaa, jos mieli selvittää opinnoistaan kunnolla. Humanistien oli myös hyvä osata ranskaa ja saksa, koska sitä tarvittiin ulkomaisessa kirjeenvaihdossa. Luonnontieteiden lukijoiden taas piti kartuttaa fysiikan tietojansa, ennen kaikkea oli tunnettava ja hallittava Cartesiuksen opit kunnolla.

Luennomuistilinpäno jakautuvat metodisen katsauksen jälkeen eri aineiden professorien luentojen kesken. Jokainen heistä on

kirjoittautumisvuonna Algot Scarin. Hän piti lujasti kiinni Ruotsin muinaisesta suurudesta, eikä katsonut Suomella olevan omaa historiaa. Silti häntä voidaan pitää Suomen ensimmäisenä kriittisenä historian tutkijana, koska hän käytti runsaasti seuloitua arkistomateriaalia tutkimuksissaan. Ruotsin entinen suuruus kuvastuu myös Wechterin muistilinpänoista. Scarin pohtii mm. Ruotsin asutuksen ikää ja etsii paikkoja, josta asukkaat ovat maahan siirtyneet. Lopuksi hän toteaa, että Ruotsin Helsingin maakunnan asukkaat ovat olleet kaiken aikaa ja juuri. Ovapka he hänen väittämänsä mukaan Helsingin ja Helsingörin lisäksi perustaneet Suomen Helsingin!

NUOREN LAKITIEDEEN OPISKELIJAN I. LUKUVUOSI TURUN AKATEMIASSA

Fil.kand. EERO PESONEN

antanut nuorelle opiskelijalle oman aineensa tärkeimmät perustiedot.

Teologia ja historia

Ensimmäisenä tietyistä eli teologian opintojen alkuopuksesta. Opiskelijan piti aloittaa heti hebrean ja kreikan opinnot, myös kirkkolaki oli syytä ottaa jo alussa ohjelmaan, koska tuleva pastori joutuu aina tekemisiin sen kanssa. Erääksi auktoriteettiksi tunnustettiin saksalainen oikeusfilosofi Samuel Pufendorf, jonka teokseen *De habitu religionis ad vitam civilem* turkulaisetkin opiskelijat saivat tutustua. Erikoisesti korostettiin Lutherin oppien ja neuvosten seuraamista, ja teneissä oli "tietämättömyyden pimeyden keskellä" rukoiltava Jumalalta apua. Vielä saamme tietää, että opiskelijan oli tilattava Turusta mahdollisesti puuttuvat teologian oppikirjat joko Tukholmasta tai Upsalasta tai ostettava ne akatemiassa pidetyistä kirjahuuto-koista.

Historian professorina toimi Turun akatemiassa Wechterin

Scarin on luennoissaan pyrkinyt kuitenkin antamaan oppilailleen selvän kuvan maailmanhistorian kuluista. Niinpä Rooman historian yhteydessä on hyvin perusteellisesti käsitelty eri yhteiskuntaluokkia. Scarin jakoi virkamiehet eri ryhmiin. Näitä olivat: keisarit, valtiomiehet, virkamiehet, papit, kuuilijat roomalaiset, filosofit, runoilijat ja historiantarkkijat. Scarin ei kuitenkaan ryhdy tämän luentonsa yhteydessä tarkemmin analysoimaan näiden ryhmien välistä vuorovaikutusta eikä yleensä historiassa vaikuttavia syy- ja seuraussuhteita. Täten mm. Rooman häviöiden vaikuttaneet syyt jäivät täysin epäselviksi. Ruotsin historiassa hänellä on pääpaikka taas pelkän asiatiedon antamisella luennoissaan. Niinpä oli Wechterinkin tentittävä pitkä luettelo, jossa oli kaikkien Ruotsin hallitsijoiden henkilö tiedot ensimmäisistä Folkunga-suvun kuninkaista Kaarle XII:een sakk.

Lopuksi professori Scarin antoi oppilailleen käytännöllisiä neuvoja. Niinpä akateemisten tutkimusten ja pienten kirjoitelmien tulla luonteeltaan pragmat-

tisiä ja ennen kaikkea eettillisiä ja moraalisia. Tämä vastasi täysin ajan vaatimuksia.

Luonnontieteet ja lääketiede

Päitsi humanistisiin aineisiin Esaias Wechterin joutui myös tutustumaan luonnontieteisiin. Kasvitieteen, maantieteen, fysiikan ja matematiikan luennot on kaikki pitänyt tämän ajan ehkä kuuluisin suomalainen tiedemies, professori ja sittemmin Turun pispä, Johan Brovallius. Hän ha-

lusi hyödyn aikakauden mukaisesti uudistaa ajan kouluolot enemmän käytännön elämää vastaaviksi. Tämä henki kuvastuu myös selvästi Wechterin luento-muistiinpanoista. Niinpä Brovallius korosti erikoisesti matematiikan ja fysiikan opiskelun tärkeyttä, koska näitä aineita tarvitaan melkein kaikilla elämän aloilla. Maantieteen luennot nuori opiskelija on kirjoittanut kokonaan latinan kielellä, jonka hän siis melko nopeasti oppi hallitsemaan. Itse luennoissa sen sijaan ei ole mitään erikoista. Kasvitieteen luentosarjassa taas Brovalliuksen oppi-isä Linné on saanut sängen huomattavan aseman. Brovallius näet edellytti oppilaitensa tuntevan täydelleen Linnén uudet opit, jotka hän vaati osattavaksi.

Viemisenä luentosarjana Esaias Wechterin muistiinpanoissa on professori Johan Haartmanin pitämä lääketieteen johdatusluento. Turun akatemiassa oli hänen edeltäjänsä toiminut hollantilais-syntyinen professori Herman Spöring, joka oli opetustyössään pannut pääpainon anatomian ja luonnontieteiden opetuksen kehittämiseen. Haartman pyrki jatkamaan Spöringin aloittamaa suunnitelmaa. Niinpä hän Wechterin muistiinpanojen mukaan jakoi lääketieteen tutkimuskohteet seuraavasti: ihmisen terveys, sairaus, kuolema, kuoleman syiden tutkiminen sekä lääkkeet ja näiden valmistus. Itse lääketieteen Spöring ja Haartman jakoivat anatomiaan, fysiologiaan, patologiaan, hygieniaan ja terapeuttiaan. Varsinkin havainnot verenkierrosta ja solututkimus kiinnostivat professoreja. Tästä ovat todistuksena luentomaiminnat Leuenwehneen keksimästä uudesta mikroskoopista sekä sen avulla tehdystä verisolujen ja globulien sanguinis, kuten termi latinaksi kuului, havainnoista. Näin ha-luttiin nuorta tutkijaa kannustaa pääsemään perille uuden mikroskopsen salaisuuksiin. Tunte-mattomaksi kuitenkin jää, missä määrin se Turun akatemiassa käytettävissä olevien välineiden avulla onnistui.

Yleissivistys etualalla

Näin olemme läpikäyneet nuoren lakimieheksi aikovan Esaias Wechterin luentomuistiinpanot ensimmäiseltä opiskeluvuodelta 1748 Turun akatemiassa. Näyistä mittapuuna vertaustena käyttäen koko kurssi vaikuttaa oppikoulun yläasteen läpikäymiseltä. Enkä eniten herättää hämmästyystä se, ettei nuorukaisen muistiinpanoista löydy paljoakaan lakitieteeseen liittyviä kysymyksiä. Sen sijaan nyödyn aika-

kauden akatemian professorit halusivat antaa oppilailleen varsin monipuolisen ja todella ajan henkeen sopivan yleissivistyksen. Tästä on todistuksena varsinkin luonnontieteiden opetuksen laaja oppikurssi. Toisaalta muistiinpanot antavat todistuksen siitä, miten Turun akatemian johtavat opettajat, kuten Spöring, Brovallius ja Scarin seurasivat tarkkaan aikakautensa kuuluisimpien tiedemiesten saavutuksia. Kaukana pohjoisessa Turussa oltiin hyvin selvillä Euroopan johtavien yliopistojen tutkimustyön saavutuksista.

Läkitieteen opiskelija Esaias Wechterin myöhemmistä elämän vaiheista taas voidaan mainita, että hänestä v. 1757 tuli Turun hovioikeuden notaari, kanslisti v. 1764 ja kanneviskaali v. 1775. Turun akatemiassa varsin monipuolisen alkusivistyksen saanut juristi kuoli 7. 9. 1794 naimattomana Turussa.

TURKU-SEURAN PERINTEELLINEN SYYSJUHLA

Työväenopiston kaunis juhla-sali täyttyi keskiviikkona 18. 11. ääriään myöten Turku-seuran viettäessä perinteellistä syysjuhlaansa. Kaikkiaan kolme seuran jäsentä käytti puheenvuoron. Toiminnanjohtaja Juhani Laurila selosti alkajaispuheessaan seuran tavoitteita ja dosentti C. J. Gardberg esitelmöi aiheesta "Itä-kävely vanhassa Turussa", käyttäen hyväkseen heijastekuvia ja -karttoja. Rehtori Usko Puustinen puolestaan kertoi työväenopiston toiminnan tämänhetkistä näky-mistä. Musiikkipuolesta vastasivat Turun Kaupunginorkesteri ja Turun Työväen Mieskuoro, joita kunniakielen johti kapellimestari Onni Kelo sekä rouva Mirjam Laavola, joka kapellimestari Reino Armon säestämänä esitti Selim Palmgrenin kansanlaulusovituksia. Liikunnanohjaaja Lahja Salvianderin tytöt TuU!-sta esiintyivät kahteenkin otteeseen. "Sininen fantasia" oli modernia liikuntaa ja "Suomalainen rapsodia" kokoelmia liikunta-, laulu- ja lausuntanumerolta. Esityksiä säesti Ritva Tiitola. Työväenopiston piiristä oli saatu runsaasti ohjelma-apua eri kerhojen taholta ja niinpä nähtiin kansantanssi-hupia (ohj. Ali Sammalisto), naisvoimistelua (ohj. Helena Setälä) ja "Käsitöiden kohtaus" Shakespearen "Kesäyön unelmasta" (ohj. Valli Raita). Ohjelma päättyi yhteisesti laulettuun Varsinais-Suomalaisten lauluun.

Eero Järnefelt (1863—1937)
Värvintersol, 1893

NÅGRA VINTERBILDER I ÅBO KONSTMUSEUM

ERIK BERGH

En fotografi från 1893 återger Albert Edelfelt och den unge Axel Gallen-Kallia i värt mälände studier vid Imatrafors en kall januaridag. Edelfelt uppger, att kvicksilverpelaren den dagen hade krupit ned till minus 22 grader. Vi kan föreställa oss, att det säkert inte var något nöje, att med köldstyva fingrar försöka fånga det vintriga landskapet på duken. En av Gallens då tillkomna studier av Imatra i snö, kan vi i dag få se i Åbo Konstmuseum. Gallen utförde också en stor version av detta motiv, men som så ofta förmedlar skissen ett friskare naturintryck. Bilden kan ändå inte räknas till konstnärens märkligare vinterskildringar. Den verkar en aning grumlig och tam, trots det storslagna motivet med forsens skummande bruna vatten, som våldsammt bruser fram mellan snöklädda, klippiga stränder. — Här är det ännu den unge naturalisten Gallen som fört penseln. Tänker man på Gallen som vinterskildrare, är det i första hand de mera dekorativt hållna kom-

Wilho Sjöström (1873—1944), Marssol, 1910

A. Gallen-Kallela (1865–1932) *Imatra i snö, 1893*

så hög grad, att man tycker sig bevittna ett drama. Träden t.ex. liksom vrider sig i vända under snömassornas tyngd.

Vinterlandskapet hörde också till Pekka Halonens favoritmotiv. Hans lyrisk-realistiska vinterskildringar finns i dag i många offentliga samlingar och privata hem i vårt land. Halonen var årsbarn med Gallen-Kallela. Nästa år infaller 100-årsdagen av deras födelse. Pekka Halonen tillhörde en gammal bondesläkt från Savolax. Det kanske kan förklara hans djupa och levande känsla för naturens väsen. Konstnären har själv om-talat, hur han som liten gosse brukade klättra upp på en stor sten i närheten av sitt hem, och hur han då vid betraktandet av naturen kände en intensiv lycka och en brinnande lust att kunna återge i färg det som så hänförde honom. — Med tiden blev hans önskan uppfylld. Halonen har i

ett stort antal verk skildrat både inlandets och Östra-Finlands natur, och naturen kring den ateljévilla, som han uppförde vid Tusby-träsk. Hans vinterlandskap är idyller, som skildrar den sovande naturens stora lugn. Ofta återger han landskap med fjärrperspektiv, men också naturdetaljer i likhet med Gallen-Kallela. Halonens formspråk verkar emellertid mindre upprört än Gallens.

"Aftonstämning" heter en liten vinterbild av Pekka Halonen i vårt konstmuseum. Verket tillhör konstnärens tidigare produktion, tillkomståret är 1896. Halonen har engång yttat, att han i sina vinterlandskap strävade till att också för utlandet visa det storslaget monumentala i vår vinternatur. Aftonstämningen från Myllykylä i närheten av Sordavala är nu i alla fall snarast av intim karaktär. Lågmålt och kärleksfullt har han tolkat det ka-

reliska landskapet; kvällsljusets blå slöja över snötäcket och solnedgångens bleka brand över skogstopparna och höjderna i bakgrunden. Formen är stram, distinkt, nästan hård, men ändå inte måleriskt tråkig eller torr. Ett spontant rent måleriskt uttryck har ändå en annan av Halonens vinterbilder i Åbo konstmuseum. Det är ett senare verk, en strandvy från 1916, skänkt till museet av professor Edward Westmarck.

Kompositionen i den tidigare bilden är statisk, lugn och balanserad. Det senare verket däremot har en livligare, svepande rytm, som effektivt anges av några mjukt böjda, slanka björkstammar i förgrunden. Bilden är ganska typisk för Halonens senare landskapsmålningar, i vilka han, såsom också Gallen-Kallela, mycket lägger an på linjens dekorativa värde. Halonen hade ju i Paris studerat för Gau-

guin, som i opposition mot impressionisterna igen nyttjade linjen som konstnärligt uttrycksmedel. — Också Väinö Blomstedt hade studerat för Gauguin. Museets stora vinterlandskap av Blomstedt bär vittne om konstnärens strävan till en syntetisk formförenkling. Bilden har en dekorativ hållning, men det måleriska föredraget verkar, som så ofta hos Blomstedt, en aning torrt.

Vårvintern 1893 vistades Eero Järnefelt i trakten av Kuopio för att måla vinterlandskap. Han sammanträffade då bl.a. med den redan gamle och skräpige Ferdinand von Wright, som senare i ett brev gav uttryck åt sin glädje över, att den unge konstnären delade hans stora beundran för "den härliga vinter-naturen" och just i den trakt, som han själv hade hängt skildrat i sin konst. Ett av Järnefelts landskap från Kuopio-fjärden hänger också i Åbo Konst-museum. Det är en panorama-bild, kallad "Vårvintersol", en vid utsikt över en frusen sjö med några tallar och snötäckta stenar i förgrunden och en skogklädd strandslutning vid horisonten. — Eero Järnefelts vinterlandskap uppnår kanske inte den enkla storheten, som vi beundrar i Pekka Halonens och Axel Gallen-Kallelas motsvarande verk. Dagerspelet över snön är i Järnefelts bild känsligt återgivet, men det närsynta petiga i framställningen av träddrupperna t.ex. fångslar kanske inte i högre grad betraktaren av i dag. Konstnärligt intressantare är då en annan av museets Järnefelt-dukar. Det är en helt liten närbild av en skogsbacke i djup snö med snårig ungskog i bakgrunden. Här har konstnären också fångslats av solljusets reflexer i snön. Naturutsnittet verkar helt tillfälligt valt, men kompositionen är tillika väl sammanhållen. Vå-lörerna sitter säkert och ger en påfallande illusion av djup, trots att bilden helt saknar himmel och horisont.

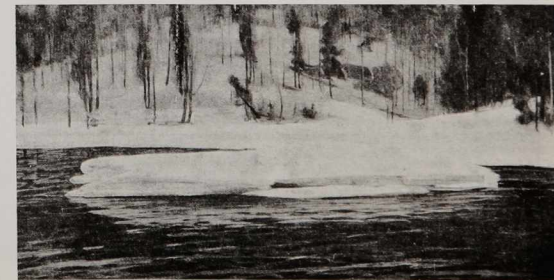
Victor Westerholm har bidragit till vinterns karaktäristik i bild på ett mycket fångslande och starkt personligt sätt. Vinterlandskapet gör sin entré i Westerholms konst vid

sekelskiftet. Det blir då ett av huvudmotiven i hans konst, alldeles som höstmotiven och sommarlandskapet under düsseldorff-perioden o. den impressionistiska parentes. Motiven till de monumentala av Westerholms vinterskildringar är från trakten av Karis och Kymmene. "Adalen", målad 1904 i Valkeala, kan väl nästan betecknas som en syntes av Westerholms vinterskildringar. Det är en stor komposition i breddformat. Vi ser en gård vid ett smalt vattendrag och ett glest skogsbälte på den motsatta stranden. Westerholm älskade att i sina vinterbilder återge mörkt speglade eller också forsende vatten som en kontrast till det ljusa snölandskapet. Också i bilden av Adalen ger det öppna vattnet målningen en dramatisk poäng. Färgskalan är tung och dov. Husens röda lokalfärg är bildens mest framträdande koloristiska accent. Westerholm har här inte gett någon impressionistisk ögonblicksbild av verkligheten — som t.ex. Edelfelt i sina ljusgnistrande vinterbilder från Helsingfors. Landskapet är återgivet med impressionistens känsliga öga för färg- och ljus-toner, men bilden är inte någon optisk vision. Konstnären har inte skildrat det tillfälliga och föränderliga i naturen utan det för landskapet typiska. Prof. Haartman har i sin Westerholm-studie träffande påpekat, att landskapet i Westerholms konst vid denna tid blir "en del av den trakt, som han skildrar och ett bidrag till dess karaktäristik". I den klassiska östasiatiska landskapskonsten finner vi några av

världskonstens märkligaste ärs-tidsbilder. I dem har konstnärerna just velat fånga det för landskapet typiska, utan att beakta tillfälliga effekter som t.ex. belysning. Utan all jämförelse i övrigt kunde man kanske säga, att Westerholms utgångspunkt i viss mån har varit densamma. Han har tolkat landskapets väsen, inte en tillfällig stämning.

Helt andra uttrycksvärden har en annan Westerholm-duk, "Havsstrand". Den är målad på Råfsö utanför Björneborg, där konstnären vistades en kortare tid vintern 1910. Bilden är en brett upplagd studie i stark sol av drivis, som tornar upp sig på stranden. — Här är det åter impressionisten och ljusmalaren som talar. Färgen är raskt pålagd i breda svep och har ett intensivt måleriskt skimmer.

Till Westerholms isflak anknyter en målning av Wilho Sjöström "Marssol", också den är från 1910. Motivet är ganska egenartat, upptagna, grönskimrande isblock, som kastar kraftiga blå slagskuggor. Bilden är ett av de tidigaste exemplen på Wilho Sjöströms rensade palett. Det var under inflytande av A. W. Finch, som Wilho Sjöström i likhet med de flesta av våra konstnärer vid denna tid hade tillägnat sig regnbågsfärgerna. — Det berättas, att Sjöström en gång hade uttryckt sin beundran för Magnus Enckells behandling av den svarta färgen. Vid tillfället hade också Finch varit närvarande och han skall då förtrytsamt ha replikerat: "Svart och svart! Just det är här alldeles på tok att alla målar

Victor Westerholm (1860–1919), *Från Kymmene äldval, 1901*

svart. Den färgen existerar inte". Magnus Enckells ungdomsverk är hållna i en mycket asketisk färgskala. Senare blev han som bekant kanske den främsta av koloristernas förkämpar. Men den svarta färgen existerade för honom ännu så sent som 1923. Då signerade han en stadsvy, som nu tillhör värt konstmuseum. I svarta och grå akvarelltoner har konstnären återgett silhuetterna av några snöhöjda träd och mellan dem ett trafikerat gatu-stråk. Han har fångat det ögon-blickliga intrycket av livet och rörelsen, den gråtunga atmosfä- ren och ljustonernas skiftande spel. Bilden är så rik i valören, att de grå tonerna nästan ger ett intryck av färger. — Magnus Enckells vinterbild från Helsingfors anknyter till föregångaren Albert Edelfelts skildringar av i synnerhet Brunnsparkens och Salutorgets vinter i Helsingfors.

Många av våra konstnärer har också återgett det vintliga Åbo. Elias Muukka t. ex. målade 1928 en utsikt från Klost- erbacken. Konstnären var då redan 75 år gammal. Det är en mycket frisk och omedelbar studie i en förmån silvrig kolorit och tillika ett märkligt resultat av ett långt konstnärslivs tränga naturstudium.

TURKU-SEURA ÅBO-SAMFUNDET r.y.

Toiminnanjohtaja -
Verksamhetsledare

Juhani Laurila,
Ruissalo 85,
puh. - tel. 88 041

Svenskspråkig sekreterare -
Ruotsinkielinen sihteeri

Carl Jacob Cardberg,
Turevågen 3 A,
puh. 10 852

Postisiirotitoli Tu 32 300.

Liity jäseneksi Turku-seuraan
Bliv medlem i Åbo-samfundet

Rovasti Yrjö Koivukoski:

Muuan anomus

Allaolevan anomuksen tekijä, turkulainen Wilhelm Ross, oli aikanaan elevä itämaisten kielten ja kirjallisuuden tutkija, Arthur Hjelt, joka on hänestä laatinut laajan tutkielman julkaisussa Länsi-Suomi IV (1890), antaa hänestä arvostelun, että Ross oli vuosisatansa suurin suomalaisen orientalisti.

Wilhelm Rossin elämänvaiheet olivat hyvin erikoiset ja seikkailurikkaat. Hän syntyi v. 1717 tai 1718, valmistui maisteriksi v. 1745 ja tuli samana vuonna Turun yliopiston itämaisten kielten dosentiksi. Samalla hän oli v. 1758 "Choralis aboensis" tuomiokirkoseurakunnassa. Hänen hyvän kielitaitonsa ansiosta hallitus halusi saada hänestä "dragomani- ni" eli tulkin Ruotsin Konstantinopolissa olevaan konsulaattiin. Siten toteutui Rossin hartain toive päästä Itämaille.

Vuonna 1763 hän lähti monivaiheiselle matkalleen, josta ei enää koskaan palannut, jättäen tänne vaimonsa ja lapsensa. Matka suuntautui ensin Espanjaan, mistä se jatkui Genova ja Aleksandrian kautta Konstantinopoliin, Ruotsin konsulaattiin. Sieltä hän taas lähti vaeltamaan ja saapui lopulta Jerusalemiin, toivettensa päämäärään. Mutta silloin olivat rahat lopussa, ja kun hän lisäksi sairastui, häättyi hän etsimään apua sikäläisestä katolisesta luostarista. Siellä hänet otettiin avosylin vastaan, varsinkin kun hän oli valmis liittymään katoliseen kirkkoon, minkä hän sitten tekikin ruveten luostarin munkiksi. Kääntymys ei kuitenkaan tapahtunut vakaumuksesta, vaan olosuhteiden pakosta. Ross jatkoiikin taas vaellustaan Palestiinassa ja saapui vihdoinkin uupuneena Damaskon edustalle sortuen polttavassa erämaassa ja kuoli Damaskossa v. 1766.

Osoituksena Rossin kirjeistä ja humoristisesta kielenkäytöstä on seuraava Tuomiokapitulille osoitettu anomus, joka sisältää allekirjoittaneen omistamansa, 1700-luvulta peräisin olevaan kä-

sikirjoituskokoelmaan. Rossin siinä mainitsema "Lapindarin" seurakunta on hänen keksimänsä nimitys, Eric Orre on tuomiokapitulin vahtimestari ja Bonnevall jokin seikkailija.

Käsikirjoitus on tarkalleen seuraavanlainen:

"Dni Wilhelm Ross Suppliwe till Vener. Consistorium Ecclesiasticum i Åbo angående Studentepennningar.

Jag måste låna orden af den otrogne gårdsgodgen, som sade: Gräfvä orkar jag inte och tigga blyges jag. Därföre kommer jag nu som en stormtiggare, med ett Mystiskt manuseript i handen, in för Ven. Consistorii Ecclesiastici dör, hwarpå jag klappar med bönnens hammar så hådt, som nånsin smeden Dettlof och hans kohlswardt gesäller bulta i sin werkstad på Klostergatan. Mig tyckes, att jag fann på Consistorii Ecclesiastici dör dessa orden med gyllene bokstäfwer skrifna: Porta patens esto, nulli claudatur honesto. Nu wille jag haa pingues praebendas, ty in purgatorio behöfwer jag them inte, emedan jag tädan blir libererad genom några Siälamessor, dem Mag. Lebell för min siäl hållandes warder, ty han är min siälherde, på hwilken mulbete jag går, som ett fyrfotadt Får och åter ordets gröna gräs. I Zions Wächtere, hjälper mig, ty jag har ej något at bita eller slita, intet en gång så mycket som jag kunde kiöpa mig en sup brännwiin, ett stop öhl eller ett glas wijin på rådmän Edhners källare, som är h:t: Professor bibentium. Skorna på fötterna äro afslitna, så jag arma stackare Pargas mackare, måste gå som Tunderin Tanderin Tassanjalca, ja min skoslä vix ac ne vix quidem cohaeret, utan talar tyska. Får jag ej denna resan Succurs ifrån Ven: Consistorio Ecclesiastico, så nödgas jag unam litteram longam

Jatkuu sivulla 26

125-VUOTIAS KAUPPAOPISTO

Viime lokakuun 7 päivänä vietti Turun Kauppaopisto toimintansa aloittamisen 125-vuotisjuhlaa. Tämä päivä oli merkkipäivä myös koko maan kauppaopetuksen historiassa, sillä Turun Kauppaopisto on maan vanhin kauppaoppi- laitos, vieläpä eräs kaikkein vanhimmista pohjoismaissa. Ja oppilaitos olisi ilmeisesti aloittanut toimintansa paljon aikaisemmin, ellei Turun palao olisi sattunut.

Turun Kauppaopisto — Handelsinstitutet i Åbo perustettiin Turun kauppiaskunnan ja porvariston toimesta. Suurin ansio perustamisesta lankeaa tarmokkaalle ja monitoimiselle kauppaneuvos Abraham Kingelinille. Aluksi oppilaitos toimi ruotsinkielisenä kaupakouluna, mutta muutettiin 1880-luvun alussa kauppaopistiksi. V. 1905 perustettiin Turun kaupunginvaltuust- on toimesta suomenkielinen osasto. Kolme vuosikymmentä myöhemmin perustettiin suomen- kielinen ylioppilasluokka ja v.

1947 sen rinnakkaisluokka. Vv. 1946—51 toimi opistossa myös suomenkielinen jatkoloukka var- sinaisten opistoluokkien tai yli-

oppilasluokan kurssin suoritta- neiden jatko-opintoja varten, mutta tämä luokka lakkautettiin Turun Kauppaopistokoulun aloi- tettua toimintansa.

V. 1956 perustettiin ensimmäi- set rinnakkaisluokat suomenkie- liselle keskiopistolohjaiselle osas- tolle ja v. 1957 järjestettiin myynti- ja mainoslinja sekä suomen- etiä ruotsinkieliselle osas- tolle. V. 1959 liitettiin ruotsinkie- linen kauppaopisto opistoon Tu- run kaupunginvaltuuston toimes- ta. Ja syksyllä 1962 perustettiin ruotsinkielinen ylioppilasluokka. Samaan aikaan suomenkielinen osasto jaettiin yleiseen ja kieli- ja kirjenvaihtolinjaan. Nykyään opistossa toimii 8 suomen- ja 2 ruotsinkielistä varsinaista opisto- luokkaa, 2 suomenkielistä ja 1 ruotsinkielinen ylioppilasluokka ja 2 ruotsinkielistä kauppaopis- toloukkaa. Oppilasmäärä oli 2. 9. 1963 527 ja 1. 9. 1964 531.

**Suomen Turulle
fil.lis.
Eero Vahtera**

Turun Kauppaopiston nykyinen toimitalo, joka on käynyt avaan liian ahtaaksi

Oma talo v. 1886

Turun Kauppaopisto toimi, niinkuin on ymmärrettävää, kauan perustamisensa jälkeen hyvin vaatimattomissa oloissa. Ensimmäinen vuokrahuoneisto käisti suuren salin, 4 huonetta, ja niinkuin asiakirjoista ilmenee, osuuden leivintupa, puuvajaan ja kellarin. Kolmesti koulu joutui muuttamaan uuteen vuokra- huoneistoon, ennen kuin se vii- doin v. 1886 sai oman talon, mikä merkitsi laitokselle suuria edis- tysaskelta. Tässä puutalossa, joka sijaitti Eerikinkatu 22:ssa, oli 3 luokkahuonetta, opettajanhuone, naisopilaiden huone ja vahti- mestarin asunto. V. 1908 opisto sai nykyisen toimitalonsa, mitä on pidettävä erittäin onnistuneena ja tarkoituksenmukaisena, suorastaan mestarillisena raken- nustien taustaa vastaan tarkas- tettuna. Vasta 1950-luvulla teh- tiin tässä rakennuksessa huomaa- tavia muutos- ja laajennustöitä. Vv. 1956—57 rakennettiin kiim-

teistöön IV kerros, jonka pinta-ala on 520 m². Se käsittää erikoisopetuksen vaatimat tilat: auditorion, laboratorion, kokoelma-huoneen, konekirjoitusluokan, harjoitusmyymälän käsivarastoi-neen, mainostyöhuoneen ja kone-tekniillisen luokan sekä lisäksi vahtimestarin asunnon, mutta vallitsevan ahtauden tähden on erikoisluokkia pakko ollut myöhemmin käyttää tavallisina luok-hahuoneinaikin.

Maaliskuussa 1958 Turun Kauppakorkeakoulu muutti uuteen hienoon koulutaloonsa, ja opisto sai käyttöönsä korkeakou-lun hallussa olleen kerroksen, jonka pinta-ala on 527 m². Opis-ton pohjakerrokseen, jota ei vii-me aikana ollut voitu lainkaan käyttää, järjestettiin v. 1959 ajanmukaiset ruokailutilat oppi-laita varten. Koska opiston kasvu aivan viime vuosinakin on ollut voimakasta, tilausta on muo-dostunut vaikeaksi epäkohdaksi. Suunnitelmat uuden, tilavan ja ajanmukaisen koulutalon raken-tamiseksi ovatkin jo pitkällä. Hankkeen toteuttaminen on opis-tolle elintärkeää myös siitä syys-tä, että kauppapoistot muodostu-vat maassamme lähi aikana kol-mivuotisiksi.

Opiston johlo

Mitä oppilaitoksen hallintoon tulee niin läänin kuvernööri toi-mivat sen johtokunnan puheen-johtajina v:een 1904 asti ja ark-kiipiisat varapuheenjohtajina v:een 1884 saakka. Myös Turun kaupungin kunnallisormestari kuului johtokuntaan itseoikeutetu-na v. 1904 asti, ensin jäsenenä ja sihteerinä ja viimeiset kaksi-kymmentä vuotta varapuheen-johtajana. Näiden henkilöiden jäsenyyttä voidaan osittain pitää ilmauksena pyrkimyksestä sulke-oppilaitos valtion, kirkon ja kun-nan suojeluksen, mutta se joh-tui muistakin syistä. Koska valtio ja kunta huomattavassa määrin osallistuivat koulun ylläpitoon, katsottiin varmaan asianmukai-seksi, että niillä oli edustajansa koulun johtokunnassa tarkkaa-massa rahojen käyttöä. Muun-laista valvontaa ne eivät vuosikymmeniin harjoittaneetkaan. Mitä tulee arkkipiispan jäsenyy-teen joka nykyään tuntuu niin merkkillisellä, niin sekin käy ym-märettäväksi silloisten olojen valossa. On muistettava, että koululaitoksemme aina vuoteen 1869 oli kirkon hoidossa ja val-vonnassa, joten arkkipiispa tällä-kin alalla edusti suurinta arvo-valtaa ja asiantuntemusta. Hänen ohellaan ja varsinkin hänen poissaollessaan johtokuntaan kuuluva lukion opettaja toimi neuvonantajana käytännöllistä koulutyötä koskevissa kysymyk-sissä. Näin ollen varsinaisten pe-rustajien, kaupungin liikemiesten

Kauppaneuvos Abraham Kingelin, Turun Kauppaopiston perustaja

sananvalta koulun asioissa jäi pienemmäksi kuin alun perin oli ajateltu. He saivat johtokuntaan vain kolme edustajaa, ei siis puol-takaan jäsenpaikkojen koko lu-vesta. Muuten näyttää pitkät ajat olleen ikäänkuin kirjoitatta-mattomana lakina, että kaksi heistä kuului kauppiasiin ja kol-mas suomalaisen porvaristoon eli ruokatavarakauppiasiin.

V:sta 1904 v:een 1942 ensin teollisuushallitus ja sittemmin kauppa- ja teollisuusministeriö on nimittänyt johtokunnan pu-heenjohtajan. Nykyisen v. 1944 vahvistetun ohjesäännön mu-kaan, joka perustuu v. 1939 sää-dettyyn lakiin kauppaoppilaitok-sista ja v. 1942 annettuun toi-meenpanoasetukseen, johtokun-taan kuului kuusi jäsentä, joista kaupunginvaltuusto valitsi kol-me ja kauppakamari kaksi, ja lisäksi oppilaitoksen rehtori on itseoikeutettu jäsen.

Seuraavat henkilöt ovat I maailmansodan jälkeen toimineet johtokunnan puheenjohtajina: pankinjohtaja Josef Lönnblad v.v. 1918—25, pankinjohtaja Edv. Solin 1926—32, pankinjohtaja Otto Gunnar Nevanlinna v.v. 1933—35, kunnallisneuvos Antti Rai-ta v.v. 1935—53, konsuli Erkki Simellus v.v. 1954—56 ja pankin-johtaja T. S. J. Jaaskelainen v:sta 1957 alkaen.

Rehtorit

Koulun ensimmäisenä rehtori-na v.v. 1839—1842 toimi saksalaisyhtynen Nils Wilhelm Gold-smith. Hän ei kuitenkaan kauan viihtynyt Turussa vaan muutti Vaasaan. Seuraavana rehtorina v.v. 1843—1849 oli turkulainen pellioppilas ja kauppias sekä musi-

kinharrastaja Carl Otto Dahl ja hänen jälkeensä v.v. 1849—1860 Englannista polveutuva, mutta Ruotsissa syntynyt Edvard Augustin Petre, joka aikaisemmin oli toiminut useissa eri liike-yri-tyksissä. Hänen jälkeensä oppi-laitoksen vt. rehtorina v.v. 1860—1862 oli kauppias Carl Erik Ham-berg ja v.v. 1862—1866 taas ulko-maalainen, Ruotsissa syntynyt, mutta Itävallassa polveutuva Thure Otto Henrik von Baum-garten. V.v. 1866—1873 oli koulun rehtorina maisteri Victor Forse-lius, joka oli ensimmäinen yli-opistolisen loppututkinnon suo-ritanut rehtori ja erittäin hyvä opettaja. V.v. 1874—1897 oli Tu-russa syntynyt, mutta Unkarista polveutuva ylioppilas Viktor Sveh-la rehtorina. Kuvaavaa silloisille oloille oli, että neuvoteltaessa rehtorin viran täyttämistä yleensä Svehlan asettamiin eh-toihin, mm. palkkavaatimukseen, suostuttiin, mutta ehdotusta, jon-ka mukaan johtokunnan asetta-mat tarkastajat eivät saisi muu-ttaa opettajien antamia arvosano-ja, ei hyväksytty. Seuraavina reh-toreina olivat v.v. 1897—1926 fil.maisteri, sittemmin ylitseviisori Verner Lindeqvist ja v.v. 1926—53 fil.tohtori, sittemmin professori ja kansleri Nillo Ikola. Linde-qvistin virkavapauden aikana v.v. 1924—26 hoiti hänen tehtäviään fil.kand. John Tengström ja Iko-lan osittaisen virkavapauden al-kanä v.v. 1951—53 lehtori Viljo Kangaspuuro. Rehtorina v:sta 1953 toimii fil.lis. Eero Vahtera.

Kunniakkaat perinteet

Opiston oikeudellinen asema, joka on erikoislaatuinen ja epä-määräinenkin, on historiallisen kehityksen tulos. Opisto on jul-kisoikeudellinen, säätöluontoinen laitos. Sen taloudellinen ase-ma on turvattu ennen kaikkea Turun kaupungin kanssa tehdy-lä sopimuksella. Kaupungilla on-kin ratkaiseva sananvalta opiston asioissa. Kaupunginvaltuusto val-itsee puolet johtokunnan jäse-nistä ja heistä yhden tulee toi-mia puheenjohtajana. Lisäksi valtuusto vuosittain valitsee tilin-tarkastajat ja myöntää johtokun-nalle ja muille tilivelvoille vas-tuuvapauden.

Turun Kauppaoppilastolla on kunniakkaat perinteet, jotka vel-toittavat myös nykyistä johto-ja opettajakuntaa. Ensimmäise-nä kauppalisena opinahjona se on suorittanut pioneiritöitä ja myö-hemminkin se on antanut huo-mionarvoisen panoksen maamme kauppaopetuksen ja liike-elämän hyväksi. Jatkuvasti muuttuvissa olosuhteissa opisto edelleenkin pyrkii yhä uudistuvien muodon ja menetelmien tarkoituksenmukai-sesti tyydyttämään kaupallisen koulutuksen tarvetta.

Pernon omakoti-alueita

ASEMAKAAVOITUKSEN NÄKYMÄ TURUSSA

Suomen Turulle kirj. asemakaava-arkkitehti P. SIVULA

Muukalainen, joka on ollut muutamia vuosia poissa Turusta, uudelleen saapuessaan tän-ne yleensä ensi havaintonaan huomaa kaupun- kikuvaassa tapahtuneen valtavan muutoksen. Juuri viime vuosikymmenen aikana oli kaupun- gin keskustaa ja sen lähellä olevia alueita ryh-dytty ripeästi rakentamaan uudelleen. Korkea-suhtaiden ja verohelpotusta tuovien lakien asiasta etenkin asuintalon tuotanto saavutti en-nätyksluja vuosina 1961—62. Ilmiä ei tosin ollut yksinomaan turkulainen, mutta täällä niin kauan vallinnut hiljaisuus ja idyllinen katukuva

alkoi pala palalta nyt särkyä. Tätä epätasaista kehitystä korosti vielä osaltaan uudisrakennus-ten kohdalla suoritettut katujen levennykset, jot-ka tähtäsivät tulevaisuuden liikennetarpeen tyydyttämiseen.

Kesällä 1959 kaupunginvaltuusto päätti, että kantakaupungin s.o. pääasiassa Engelin käsialaa olevan ruutuasemakaavan alueella oli asemakaava uusittava, joten seurauksena oli ra-kennuskieito. Keskustan alueella vasta vajaat 10 vuotta voimassa ollut rakennusjärjestys oli to-dettu ainakin rakennusoikeuksien osalta van-

Uutta Vasaramäkeä

hentuneeksi. Jo vuonna 1958 oli kaupunginvaltuusto päättänyt näitä oikeuksia tuntuvasti rajoittaa. Eräänä maamme ensimmäisistä kaupungeista oli Turku saanut v. 1952 yleiskaavaluonnoksen, jonka kehitysnustukset jo olivat osoittautuneet m.m. liikenteen osalta liian varovaisiksi.

Vuoden 1958 rakennuslaki ja sitä seurannut rakennusasetus merkitsivät osaltaan suurta muutosta aikaisempiin määräyksiin. Rakennuslaki pyrki kokoamaan piiriinsä koko rakentamisen laajan kentän alkaen seutu-, yleis-, asema- ja rakennuskaavoista aina rakentamisessa noudatettaviin erityismääräyksiin asti. Rakennuslaki antaa näin viitteen yhteiskunnan kehittämisen jakamattomuudesta. Asemakaava ei näin ollen ole myöskään itsetarkoitus vaan osa kehityssuunnitelmaa, jonka mukaan kaupunkia tulee rakentaa. Kaavoitustyöhön on yleisön huomiota kiinnitetty myös siten, että lain mukaan on ase-

makaavan tai sen muutoksen valmistelusta ilmoitettava kaikille maanomistajille, joita asiaan katsotaan koskevan.

Edelleen on kokonaiskuvan muuttumiseen voimakkaasti vaikuttanut rakentamisen teollistuminen. Valmisosarakenteiden käyttö on painanut leimansa rakennusten pohjaratkaisuihin alkaen julkisivun yksityiskohtiin. Sarjatuotanto on tarpeen varsinkin asuntojen rakentamisessa toisaalta kaupungin asukasluvun nopeaan lisääntymisen vuoksi ja toisaalta asuinseurustuksen pitämiseksi yleisen maksukyvyn rajoissa. On ilmeistä, että elementtirakentamisessa ollaan vasta kehityksen alussa. Uudet rakenteet edellyttävät suunnitelmien uutta soveltuvuutta yhtä hyvin asemakaavallisenä tehtävänä kuin pohjaratkaisujen osalla. Myös vanhoja käsitteitä rakennusten viimeistelytavasta on pakko tarkistaa: on oikeastaan luotava "elementtitaloasukas".

Sarjatuotanto edellyttää laajempien aluekokonaisuuksien yhtenäistä suunnittelua ja vaihtelevaa rakentamista. Näiden vaatimusten edessä Turku on viime vuosina kaavoittanut useita esikaupunkien kerrostaloalueita ja luovuttanut ne rakentajille. Näin on tapahtunut siitä huolimatta, että mainitunlainen alueittainen rakentaminen olisi ensi sijassa ratkaistava yleiskaavallisena kokonaisuutena, jolloin myös alueiden kaikki elinehdot, tilantarpeet ja yhteydet muualle kaupunkiin voitaisiin riittävän suurella tarkkuudella ottaa huomioon. Yleiskaava on kaupunkikuvan kehitykselle tärkeämpi runko-suunnitelma kuin asemakaava. Ajanmukaisen yleiskaavan puute on kaupungissamme ollut tunnettu jo useiden vuosien ajan. Vasta nyt on yleiskaavan merkitystä laajemmalti alettu ymmärtää ja varmaa on, että edellytykset tämän valmistamiseksi nyt ovat suotuisat. Kun toisaalta rakentamisen teollistuminen ja toisaalta autokannan nopea kasvu asettavat aivan uusia vaatimuksia yleiskaavatyölle, ei tämän viivästyminen tähän asti ehkä ole ollut pelkästään haitaksi.

Erään tärkeän ryhmän muuttuvaa kaavoituskenttää muodostaa pientaloasutus. Viime vuosien kehityskuvassa kuuluu jyrkkiä siirtymisen vanhasta 1½ kerroksen omakotityypistä uuteen, ullakottomaan, kellarittomaan ja laakakattoiseen — usein suinpäin ja lähinnä muotivirtauksia seuraten. Pientalotonttitilanne on menneiden vuosien (40-luvun loppuun) hätärakentamisella ajettu nyt umpikujaan. Todistuksena pienempien omakotitonttien tulevaisuudesta on pidettävä niitä lukuisia tonttien puolitiamisia, joita on viime aikoina suoritettu. Kaupunkimainen pientaloasutus on saanut laajaa huomiota osakseen ympäri maailmaa. Toisaalta pientaloasutuksen sosiaaliset edut ja toisaalta suuri aluetarve ovat johtaneet uusien ratkaisujen etsintään. Tuloksena on periaatteessa hyvin pienelle tontille rakennettava talo, jonka huipentuma on n.s. atriumtalo. Sopivasti sijoitettuna se muodostaa naapurin katseilta suojatun ulkoilmatilan. Vastapainona tiiville ja kurinalaiselle rakennusryhmittelylle voidaan laajempia yhtenäisiä vapaa-alueita varata yhteiskäyttöön. Huomattavana lisätuna saavutetaan säästöjä katujen ja johtojen rakennuskustannuksissa. Turun kaupunki on suorittanut rajoitetusti kokeiluluontoisia ratkaisuja meidän oloihimme soveltuvan tiivien pientalorakentamisen tutkimiseksi.

Huomattavimpana muutoksena kantakaupungin ja keskustan rakentamisessa on entistä suuremman yhteistyön vaatimus esim. eri tonttien omistajien kesken. Sen jälkeen kun määräksi autopaikkatarpeen ja toisaalta asukkaiden vapaa-alueen tarpeen suhteen tontteilla on kirstetty, on ollut pakko luopua tonttikohaitaisesta ajattelusta ja siirtyä korttelikokonaisuuden tutkimiseen. Vastaisuudessa on pakko suorittaa tilanteen uudelleen arviointeja sekä tonttien vanhoihin oikeuksiin kuin myös velvollisuuksiin nähden. Turun kantakaupungissa on vielä run-

saasti uusiutumiskelpoisia tontteja. Pieni hengähdystauko, jonka takaa vanhojen puutalojen osakeomistus, on varsin paikallaan. On välttämätöntä selvittää perusteellisesti nykyinen, jatkuvasti muuttuva määräysten ja ohjeiden vyyhti. On myös pakko löytää uusia ratkaisuja esim. autopaikkojen keskitettyyn sijoitteluun useampien tonttien tarpeita varten, jolloin tonttien vapaa-alan suunnittelussa päästään nimenomaan asukkaiden viihtyisyyteen tähtääviin tavoitteisiin.

Eräänä tärkeimpänä yksityiskohtana Turun kaupunkikuvassa on ratkaisu syntymässä Aurajoen rannoille. Tämä on ainoa pääakseli kaupungin kaavassa, todellinen näyteikkuna, jonka somistamisessa olisi käytettävä riittävästi rohkeaa kaukonäköisyyttä ja parhaita saatavissa olevia suunnitteluvoimia. Jo suoritettuja ja päätetty ratkaisu on kerättävä yhdeksi toimivaksi kokonaisuudeksi. Tässä ovat ensi sijassa liikenteelliset näkökohdat otettava huomioon laajempien alueita käsittelevänä.

Lähimmässä tulevaisuudessa on näköpiirissä asuntojen tuotannon painopisteen siirtyminen esikaupunkien kerrostaloalueille, osittain myös naapurikuntiin. Näiden yhteyteen pyritään mahdollisuuksien mukaan luomaan myös pientalotontteja. Kantakaupungin vanhojen rakennusten väistyminen uusien tieltä jatkuu, joskin hitaamassa tahdissa kuin tähän asti. Keskustan rakentamisessa on selvästi nähtävänä katkos, joka aiheuttaa uuteen rakennusjärjestykseen ehdotetusta supistuksesta asutokerrosten osalla. Keskustassa tehtävät rajoittuvatkin ensi sijalla liikenteellisesti toimivien liike- ja palvelulaitosten luomiseen. Tässäkin tehtävässä on pakko puuttua entistä enemmän yksityisten tonttien välisiin rajoihin. Vain korttelikokonaisuuksia suunnittelella on cityalueen uusimisessa odotettavissa parannusta nykyiseen epäjärjestyksessä olevaan katukuvaan.

Mikään kaupunki ei kehity pelkästä asutuksen rakentamisesta. Nykyisenkin asutuksen ja verraten alhaisen asuinseurustuksen aikana voidaan perustellusti väittää, että jokainen markka, joka kiinnitetään asuntojen rakentamiseen, vähentää mahdollisuuksia työtilaisuuksien lisäämiseksi. Työtilaisuuksien lisääminen, ensi sijaisesti teollisuuden alalla, on välttämätön edellytys kasvavan kaupunkiväestön toimeentulolle. Teollisuustonttimaan kaavoitusta on kiirehdittävä, mutta suurempia alueita ei tule muodostaa ennenkuin näiden sijainti on yleiskaavan tasolla tutkittu.

Näin jatkuu kaupungin rakentaminen ja suunnittelu, rinnakkain tonttikohaitaisten muutosten ja toisaalta pitkälle tähtäävien suunnitelmien ollessa samanaikaisesti esillä. Kehitystä ei tosin voida pysäyttää odottamaan suurempien ratkaisujen valmistumista, jotka jo valmistuessaan voivat olla vanhentuneita.

JUHLIEN MUISTIIN PALAUTTAMAA

Havaitessaan päivän tiedoissa, että joku laitos si-
vuuttaa määrävuosikym-
meniä, palautuu kypsän
iän saavuttaneen mieleen
kuvia, jotka tunkeutuvat
esiin väkevinä. Näin kävi
tämän kirjoittajalle, kun
Turun Suomalainen Sääs-
töpankki vietti syys-loka-
kuun vaihteessa 60-vuo-
tisjuhliaan.

Noitten kuvien koostuma ki-
tetty tässä tapauksessa sanaksi
kulttuurilaitos. Tottahan toki
pankin on ensisijaisesti turvat-
tava taloudellisuutensa, jatku-
vuutensa. Mutta se voi myöskin
menestyksensä hetket leimata si-
ten, että vuosikymmenien saatos-
sa jää näkyviin yleinen suunta,
se, joka vakautuu yhteneväiseksi
suureeksi: rahalaitos — kulttuu-
rilaitos.

Juhlan päivinä on esilletuotu
monenlaista: oma suomalaiskan-
sallinen lähtö, osanotto Turun
yliopiston syntymäpäiväsiin, sen ja
ylioppilaskunnan ja opiskelevan
nuorison jatkuva tukeminen.
Maarpuolustus, urheilun hyväksi
tehty työ, asuntotuotanto — mo-
net yleishyödylliset ja hyvänteke-
väisyystarkoitukset ovat kult-
tuuriohjelmalla mahtuneet.

On merkillepantavaa, että
nuori pankki kutsui v. 1911 kam-
reeri-johtajakseen sanomaleh-
dentoimittajaa, Erland Hytösen,
jonka rinnalla toinen toisena kes-
keishenkilönä vuotta aikaisem-
min kirjanpitäjäksi valittu Berndt
Eklund, myöhemmältä nimeltä
Erjola. Hytösen oli koulupoli-
erjana useasti tavannut sen leh-
den toimituksessa, jonka vastaa-
vana toimittajana hän oli saanut
vastaanottaa sakot ja uhkaillut
tsaarillaan edustajien taholta,
kun oli rohkeasti puolitanut isän-
maan asiaa. Oma muistikuvani

hänen persoonastaan on jollain
tapoin juhlanan kunniokkava.
Hänestä virtasi hyvantahtoista
ystävällisyyttä kalpeata ja pisa-
manaamaista alaluokkalaistakin
kohtaan — nyt jos tuon asenteen
määrittelen, sanoisin sitä mietis-
kelijän, itseänsä korostamatto-
man filosofin ymmärtäväiseksi
suhtautumiseksi ympäristöön,
myönteäläjiin. Kun kävin pan-
kissa ylemmille luokille siirtyneenä
ja vihdoin ylioppilaana, ei
kamreeri-johtajan suhtautumis-
tavassa ollut mitään muutosta
havaittavissa. Näin jälkeenpäin
muistellen: loogisesti ajattelevan
ja kaikelle kansalliselle kulttuu-

Erland Hytönen

B. Erjola

rille lämminsydäminen kamreeri-
johtajan valitseminen ensimmäi-
seksi toimitusjohtajaksi oli sel-
viö.

Eklund — Erjolan tapasin tuo-
na "ylempien luokkien kautena"
aivankuin likeisemmin. Äsken
uutta taloansa juhliineen klassil-
lisen lyseon 1910-luvun alkuvuo-
sien näytelmäharastukset vein
kotipitäjäni Maariaan, jossa
harastusta voitiin viljellä mm.
Maarian VPK:n talossa. Talon
vahtimestareina olivat E:n van-
hemmat, harvinaisen elämän-
myönteinen ja kärsivällisen
avulias aviopari. Perheen pojan
jo varhaisilta vuosilta joviaallinen
hahmo nähtiin tohuissa muka-
na. Kun sitten ajallaan jouduin-
me Turun Suomalaisen Teatterin
kannatusyhdistyksessä rinnak-
kaistyöhön, Erjola rahastonhoi-
tajana, kirjoittaja jäsenkirjuri-
na, oli todettavissa, että juuri
juhluneesta pankista tuli edelli-
sen anslosta ja Hytösen suopeu-
desta 1920-luvulla keskeinen paik-
ka suomenkielisen teatterin ja
teatteriväen pyynnöissä — en-
nenkaikkea vaikeuksissa. Erityi-
senä tapahtumana mainittakoon
tuon kymmenluvun ensimmäisinä
kesinä toimeenpannut teatteri-
arpajaiset. Turun pienessä kau-
pungissa kyettiin kolmen päivän
aikana myymään 1/2 milj. arpaa.
Säästöpankki toimi arpajaisen
keskuskassana, jossa yhtä lyhyes-
sä ajassa pikkurahojen vyöry vas-
taanotettiin ja tälle tulotutettiin.

Hytönen siirtyi kamreeri-johta-
jan asemastaan toimitusjohta-
jaksi ja Erjola kirjanpitäjistä
kamreeriksi v. 1923 alusta, jol-
loin Kirjoittajakin joutui Turusta
muuante. Se työ, jonka he ovat
suorittaneet Turun suomenkieli-
sen teatterin hyväksi sen esiin-
ryntäysaikana, on muistojuhlissa
jäänyt vähemmälle huomiolle,
minkävuoksi sen muistiinpalaut-
taminen on paikallaan. Näin sik-
sikin, ettei teatteriryön tukemi-
nen kotikaupungissamme ole pan-
kin vaiheissa mikään ohikiitänyt

Suomalaisen Säästöpankin ensimmäinen toimipaikka

ajanilmiö. Tuorein esimerkki tä-
mänkin kulttuurisektorin muis-
tannasta on uuttavan käden ojen-
taminen viisi vuotta sitten, kun
Turun teatterikerho aloitti Samp-
pallinnan kesäteatterin toimin-
nan. Kerhohan otti tavoitteek-
seen yleisölle viihtyisän ja tai-
teellisesti pätoisän kesäteatterin
aikaansaamisen. Tämän kult-
turellisen päämäärän taloudelli-
nen kanto oli jaettava vuosille.
Pankin nykyajan johdon positiiv-
inen suhtautuminen toi elävästi
mielen Erland Hytösen ja Berndt
Erjolan työn sillä sivistysken-
tällä, jolla nyt nähdään kukois-
tavaa elämää. Näin käy, kun
perustavalle työlle annetaan he-
delmallinen maaperä ja sen
maaperän muokkaajat ovat teh-
neet työnsä innostuneina ja läm-
pöisin sydämin.

★

Kuluneen kuuden vuosikym-
menen aikana Turun Suomalai-
nen Säästöpankki on kasvanut
maamme viidenneksi suurim-
maksi säästöpankiksi ja johta-
vaksi säästöpankiksi koko Var-
sinais-Suomessa. Talletukset ovat
tällä hetkellä n. 80 milj. nyky-

markkaa. Tallettajien lukumäärä,
joka 10 vuotta sitten oli vajaa
50.000, nousee tällä hetkellä lähes
70.000:een.

Eräänä osoituksena Turun Suo-
malaisen Säästöpankin pirteästä
kehityksestä nimenomaan viimei-
sen 10 vuoden aikana on laajan
sivukonttoriverkoston ilmestymi-
nen kuvaan. Vuosikymmen sitten
oli säästöpankilla Turun Kaup-
patorin varrella sijaitsevan pää-
toimipaikan lisäksi vain yksi sivu-
konttori; tällä hetkellä niitä on
kaikkiaan 13 eri puolella Turkua
ja lisäksi Piikkiössä ja Paraisilla.

Asuntotuotannon tukeminen on
alusta alkaen ollut Turun Suo-
malaisen Säästöpankin eräänä
tärkeimpänä toiminta-alana. Eri-
tyisen selvästi tämä on tullut
esille viimeisen kymmenvuotiskau-
den aikana, jolloin Turussa
on vallinnut ennätyksellisen vil-
kas rakennuskausi. Vuosina 1954
— 63 myönsi Suomalainen Sääs-
töpankki yli 11 miljardin vkn pit-
käaikaiset luotot, joista yli 70 %
tuli asuntotuotannon osalle.

Turun Suomalaisen Säästöpan-
kin isäntien puheenjohtajana
toimii tällä hetkellä varatuomari
Toivo Piintä ja hallituksen pu-
heenjohtajana kauppat.ri, vara-
tuomari Imari Karkia. Pankin
toimitusjohtajan tehtäviä on vuo-
desta 1962 lähtien hoitanut vara-
tuomari Jukka Mikkola.

ESITELMÄSARJA AKATEMIATALOSTA TOTEUTUMASSA

Toimikunta, jonka huolena on
ollut esitelmäsarjan järjestäminen
v. 1965 Akatemiatalossa sen-
johdosta, että sanottuna vuonna
tulee kuluneeksi 325 vuotta Tur-
run akatemian perustamisesta ja
150 vuotta maan ensimmäisen
varsinaisen yliopistorakennuksen,
Turun akatemiatalon, valmistu-
misesta, on saanut työnsä niin
valmiiksi, että voimme jo eräitä
tasmällisiä tietoja antaa juhla-
tapahtumista. Turku-seuran edus-
tajien lisäksi on toimikunnassa
mukana edustus Abo akademista
ja Turun yliopistosta.

Juhlasarjan avaus tapahtuu
helmikuun 21. päivänä ja sen
suorittaa Abo akademian rector
magnificus, prof. Oscar Niku-
la. Tilaisuudessa esitelmöi Tur-
run yliopiston rector magnificus
emeritus, prof. Einar W. Juvva
aiheesta "Turun akatemian per-
ustaminen". Toisessa tilaisuus-
dessa maaliskuun 14. päivänä on
esitelmöitsijänä Turku-seuran
puheenjohtaja, maakunta-arkis-
ton johtaja, filmaist. Toivo T.
Rinne aiheanaan "Juhla ja
promootioita Turun akatemiassa".
Kolmas ja kevätkauden viimeinen
esitelmä pidetään maaliskuun 28.
päivänä, jolloin Turku-seuran va-
rapuheenjohtaja, Turun historial-
lisen museon johtaja, filtri Carl-
Jacob Gardberg esitelmöi
"Turun akatemiatalon rakentami-
sesta". Kaikissa tilaisuuksissa
tulee olemaan myös musiikkia,
mutta yksityiskohdat tässä suh-
teessa ovat vielä kysyttävänä.

Syyskaudella, myöhemmin tar-
kemmin ilmoitettavina päivinä,
järjestetään vielä kaksi tilaisuus-
tapa. Jolloin esitelmää huoletta-
vat Turun taidemuseon intendentti,
filmaist. Erik Bergh (akate-
mialatoon liittyy taide) ja Si-
belius-museon johtaja, prof. John
Rosa (musiikki). Tässä viimei-
sessä tilaisuudessa pitää päätös-
puheen Turun yliopiston huma-
nistisen tiedekunnan dekaani,
prof. Vilho Niitemä.

Esitelmätilaisuudet tulevat ole-
maan vapaita kaikille turkulaisille.
Voidaksena viedä suunnitellun pu-
sa taloudellisesti läpi tarvitsee
Turku-seura ystäviensä tukea.
Sitä on luvannut tähän mennessä
jo Lions Klubi, Turku/Koronen,
mutta alustavia tietoja on jo sa-
tu muualtakin tulevasta avusta.

...ja olemme nyt tulleet portinvartijan huoneeseen. Keski-aikanahan oli niin, että käytäessä sisälle Turun linnaan, tultiin nimenomaan tämän huoneen kautta ja matkaa jatkettiin saman tien tuon ikkunan paikalla olleesta ovesta eteenpäin...

Oppaan ääni vanhassa linnassa kaikui yksitoikkoisena ja hyvin väsyttävänä korviimme. Ilma oli painostava. Se tuntui täällä sisällä tykkänään loppuvan. Syylisiä siihen olimme varmasti itsekin. Meitä, matkailijoita, oli paljon, ja sateessa kastuneet vaatteemme tuoksivat ummehtuneilta. Oppaan sanoja oli väsyneiden vieraiden yhä raskaampaa ja vaikeampaa kuunnella.

...pyydän, että varotte portaita, jotka ovat jo satoja vuosia vanhat. Niiden askelmat ovat kuuluneet hyvin liukkaiksi. Niin — suokaa anteeksi tämä pieni välihuomautus — noin neljäsataa vuotta sitten rakennettiin nuo porrastornit...

Kaikki alkoi tuntua merkkillisen tutulta. Oppaan kasvot, hänen äänensä ja elehtimisensä. Yritin vaiyata päästäni keksiäkseni, missä olinkaan tavannut hänet aikaisemmin. Katselin niin, että silmiä pakotti.

Opas pyyhkäisi kalvia päätään ja tarina jatkui. Kun hän alkoi puhua vanhasta Kustaa Vaasasta ja herttua Juhanaasta, tuli hänen ääneensä jotain, joka sai minut heristämään korviani.

...eikä vanhassa Turun linnassa ole ennen sitä eikä sen jälkeenkään vietetty sellaisia päiviä, kuin silloin. Muistan itsekin, miten...

Mitä se mies nyt sanoi? Päästäni huimasi ja kaikki alkoi pyöriä silmissäni.

...ja Eerikin lähetti heitettiin linnan syvinpään tyrmään, jossa...

Tottakai sen tiesin ja tiesinpä muutakin. Tiesinpä myös sellaista, mistä oppaallamme ei tunnuttu olevan aavistustakaan. Minähän olin ollut tuo kuningas Eerikin lähetti, ja linnan silloinen piiskuri oli näköjään päässyt kohoamaan peräti oppaaksi, se lujus. Halutti hurkua, mutta ääneni takertui kuuntua.

Oppaan sanat kuuluivat tulevan kuin maan alta: ...niin kuului herttua itse sa-

Mauri Elmeranta:

VIERAINEISYDESSÄ

noneen. Säälivästi ei käsenyt pidellä — ainakin aluksi...

— — —

Vai säälivästi mukamas. Tosin ei minua ollut toistaiseksi lyöty ja tänne tyrmäänkin oli minut laskettu köyden varassa. Muutama kipeän potkun se vietävän piiskuri-Jaakoppi oli kuitenkin ehtinyt antaa, ennenkuin herttuan määräys kohtalostani oli ehtinyt perille.

Ja tässä nyt oltiin. Olin kerännyt alleni haisevia olkia, joita joskus oli pudotettu ylhäällä olevasta luukusta. Kun katselin ylöspäin, kiitin tosiaan kaikkia pyhimyksiä, että oli niin nopeasti löytynyt tuohiköysi, joka oli ympärilleni kiedottuna, kun minua tänne laskettiin.

Tyrmällä näytti olevan syvyyttä kahdentoista kyynärän verran,

sikäli kuin hämääältä saatoin nähdä. Pakeneminen taitaisi olla mahdotonta.

Ylhäältä kuului kolinaa. Luuku aukeaa ja köyttä lasketaan nostamiseksi. Nousen varovasti luukusta, sillä yritän estää flanderilaisen pukuni likaantumisen. Kun yritän ravistella olkia ja muuta roskaa vaatteistani, minut työnnetään eteenpäin, niin että olen vähällä mennä nenälläni. Silmäni tottuvat vähitellen valoon. Taakseni asettuu kaksi huovia pertuskoineen. En ymmärrä kaikkea, mitä minulle sanotaan, sillä vartiointani vanhempi puhuu suomea, jota en ole paljoakaan kuullut lapsuuteni aikojen jälkeen. Senverran kuitenkin ymmärrän, että tiedän minua vietävän herra Joakimin, linnan hovimestarin eteen. Toivoisin mieluummin, että saisin viedä kuningas Eerikin viestin itselleni linnanherralle.

Astelen ylöspäin saattajieni edellä. Hovimestarin huoneeseen tultuamme kumarran syvästi uudella tavalla, jonka olen oppinut matkoillani etelässä. Tiedän, että minua odottaa tiukka kuulustelu. Kaipa siitä jotenkin selviää. Teen salassa ristinmerkin.

— Nouse ylös, misti Matinpöykä, ja sano, miksi tulit salaa Armollisen Herttuamme linnaan?

Sisä kiertelemättä asiaan. Ehkä hovimestarilla on kiire.

— Voin sanoa sanottavani vain Hänen Herttuallisele Armolleen itselleen. Syv, miksi tulit salaa, on, ettei Hänen Kuninkaallinen Majesteettinsa halua matkani tulevan monien tietoon. — Puhut hyvin. Voitko todistaa sanasi?

— Voin. Takkiini on ommeltu Hänen Majesteettinsa kirje.

— Ratko irti ja anna se tänne. — Saan antaa sen vain Hänen Herttuallisele Armolleen.

— Minä vien sen hänelle. Hetken epäoiri, mutta tietysti on kirje annettava.

— Vartijat vieköt hänet eteis-huoneeseen. Joku hankkikoon ruokaa ja olutta.

En ehdi täysin opettaa ateriaani, kun minut jo viedään uudelleen sisälle.

— Saat puhua Hänen Armolleen asiats. Huovut jäävät tänne. — — —

Herttua Juhana katsoo minua pitkästi. Hän nyppii hermostu-

neesti istuimelleen levitettyä talleja. Sitten viime näkemän on hän muuttunut.

— Saavutko tosiaan kuninkaallisen veljeni käskystä?

— Kyllä, Teidän Armonne.

— Kuka takaa minulle matkasi rehellen tarkoituksen. Kuka takaa, ettei tarkoituksesi ole vaikka surmata minut ja puolisoni? Sinähän tulet salaa kuin varas yöllä.

Sisä jälleen ne epäiuulot, joista kuninkaalliset veljekset eivät milloinkaan voine vapautua.

— Teidän Armonne, olen Vaasain suvun uskollinen palvelija, kuten autuasti nukkunut isäni-kin oli...

En osaa jatkaa. Kauhu puristaa taani, kun katson pistäviä silmiä punaisen parran yläpuolella. Herttua ei tunnunkuulevankaan minua.

— Minulla on paljon vihamiehiä. Täällä linnassakin ehkä. Siunsta voinen puristaa tietoja, joiden avulla pystyn tekemään muutamia heistä vaarattomiksi. Paljastettu vihollisenhan on miltei aina myös voitettu... ja tuhottu...

Tiedän jo, mitä on tulossa. Minusta otetaan tietoni vaikka kiduttamalla. Olen kuullut jalka-raudoista, joihin piankin jo joudun. Horjun ja huovut raahaavat minut pois...

— — —

Minua on kiusattu ja rääkätty. Olen tyrmässäni kuin herään. Suuta kuivaa. Pääni tuntuu halkeavan. Oikea jalkani on kuin tulesa. Soperran jotain ja pyörryn uudelleen...

Kun jälleen ties kuinka pitkän ajan jälkeen herään, on vierelläni nainen valkeissa vaatteissa ja nunnapäähineessä.

Kidutettunaakin on minussa niin paljon ritaria järeällä, että yritän nousta seisalle naisen läsnäollessa, mutta siitä ei tietenkään tule mitään.

— Kuka olet, kaunis neito, saan kysyttyä suurin ponnistuksin, vai oletko sinä enkeli?

— Vai oikein enkeli. Kaikkia sitä kuuleekin. Te olette nyt Keskussairaalassa ja minä olen yhoitaja. Teillä oli tosiaan onnea putoamisessanne, kun ei käynyt vielä pahemmin. Niikkaanne vain on murtunut ja tohtori laittoi siihen vetosteen.

TURUN SOITANNOLLISEN SEURAN JUHLAVUOSI

Turun Soittannollisen Seuran 175-vuotista toimintaa arvioessa on epäilemättä ollut merkityksellistä eurooppalaisen musiikkiperinteen välittäminen yleisistä musiikin valiteista syvemmällä olevalle maaperälle. Vaikka musiikin viljelystä oli harjoitettu eri muodoissaan jo vanhan Turun Akatemian piirissä sen perustamisesta lähtien, ei voida puhua vakiintuneesta konserttielämästä ennen Soittannollisen seuran syntyä. Turun asema lännen ja idän keskeisen taiteellisen kanssakäymisen eräänä kiinteäkohtana kyllä rikastui hedelmällisesti kaupungin musikkilistaprofilia, mutta vasta säännöllisen orkesteritoiminta loi kestävä perustan musikkikulttuurille, mistä koko maamme säveltaide on versonut.

Ylläoleva taustana voimme todeta, että Turun Soittannollisen Seuran 175-vuotisjuhlallisuuudet 23—24. 1. 1965 eivät rajoitu vain paikalliseksi tapahtumaksi, sillä näinä päivinä kohdistuvat katset tänne kautta maan. Päätapahtumana juhlaconserti on myös Soittannollisen seuran orkesteritoiminnan välittömän jatkeja, Turun Kaupunginorkesterin merkkipäivä, jolloin maamme sekä luovan että esittävän taiteen menneisyys ja nykyisyys kohtaavat toisensa. Ohjelmassa on kunniapaikalla Jean Sibeliusen kolmas sinfonia, jonka esitys samalla on alkuna säveltäjämestarin syntymän 100-vuotisjuhlallisuuksien moninaisille tilaisuuksille. Seuran alkuajojen toimintaa esittelee vielä täällä hetkellä määrätteleväntö seuran laajasta nuottiarkistosta otettava sävellys. Uutuutena kuullaan Paavo Heinisen pianokonserton kantaesitys säveltäjän itsensä soittamana. Konsertin johtaa nuori kapellimestarilahiakkuus Jorma Panula. Konserttia ja sen jälkeistä juhlaillallista Turun linnassa kunnoittaa läsnäolollaan Tasavallan presidentti ja Rouva Kekkonen.

Värgäisessä vuosijuhlissa sunnuntaina 24 p:nä lausuu tervehdyssanat seuran puheenjohtaja ja professori John Rosas. Musikkiohjelmasta vastaavat Turun

Musiikkioption opettajat ja opiskelijat, mitä voidaan pitää huomionosoituksena ja tunnustuksena laitoksen muuttamassa vuodessa saavutuille tuloksille. Ohjelmassa on Conrad Greven jousikvartetto, yksinlaulua esittää Hannu Kerkola ja Eric Tuulindbergin viulukonserton soittaa Tuomas Haapanen, jota säestää professori Tauno Hannikaisen johtama musiikkioption orkesteri. Sibelius-aiheisen juhlaesityksen pitää professori Erik Taavastjärna. Lisäksi on varattu tilaisuus tervehdyksille ja onnitteille.

Päivö Saarilahti

Suomen Turku

kuuluu jokaiseen turkulaiseen kotiin.

Tilatkaa

se vuodeksi

1965

joululahjaksi

myös sukolaisille

muualla maassa

Ketä asui kauppatorilla?

VANHA KARTTA KERTO O v:sta 1754

Kun liikumme Turun nykyisessä liikekeskuksessa kauppatorilla ja sen lähellä, voinee olla oma mielenkiintonsa tietää, mitä tällä alueella oli 200 vuotta sitten.

Maanmittari E. Gadolin'in vuosina 1754—56 Turun tapulikaupungista maaherran viraston 11. 8. 1750 antaman määräyksen perusteella laatiman kartan mukaan kauppatori ympäristöineen kuului ns. Eteläiseen "kaupunginosaan" (Södra Qvarteret). Silloinen Pohjoinen "kaupunginosa" ulottui nykyisten Brahen- ja Aninkais-tenkatujen väliseltä alueelta ns. Multavieruun. Nykyisen Aurakadun ja Aningaistenkadun välinen alue oli tiheästi asuttua, samoin kuin Tuomiokirkon ympäristö. Muu osa silloista kaupunkia oli harvemmin asuttua.

Mainittu 200 vuotta vanha kartta on suurennettu mittakaavaan 1:2000 ja sijoitettu nykyiselle 1:2000 kartalle, joka rasterilla painettuna erottuu vuoden 1754 kartasta.

Näiden karttojen mukaan kauppatorin ja siihen rajoittuvien korttelien osien alueella on ollut alamaimitut tontit. Vuoden 1754 karttaan liittyvän luettelon perusteella on tonttinumeroiden viereen kirjoitettu ko. tontin cmistajan nimi.

NYKYISEN KAUPPATORIN ALUEELLA:

666 kaupungin timperi Isac Walberg
667 porvari Koivun leski
668 mittaaja Tuomas Sipilä
669 pelto, kuuluu N:o 667:lle
670 takavarikkoonottaja Joonaksen leski Christina
672 vartija Tuomas
673 porvari Käck'in leski
674 teurastaja Wik'in pelto 3/4 osaa ja renki Matin pelto 1/4 osa
675 hovioloisuuden timperi Matti
676 kankuri Amsterdam
677 porvari Henrik Sirkkala
678 mittaaja Ulric
690 kankuri Törnquist'in perilliset
691 tehtailija Hedberg
692 kuorma-ajuri Johan
693 kengitysseppä Silfvernagel
694 porvari Bengt Björköt
695 porvari Johan Tunbinder

696 porvari Johan Wallman
697 porvari Anders Gröön
705 kankuri Orre
706 veistämön timperi Anders
707 kuorma-ajuri leski Anna
708 kankurin kisälli Stenberg
708 a ajuri Henrik
osa silloista Uusi tori (Ny torg) nimistä aluetta.
Silloinen Uusi tori oli noin 70x100 m:n laajuinen

Suomen Turulle K. KOSKINEN

VI KAUPUNGINOSAN 4. KORTTELIN ALUEELLA:

561 neulaseppä Skätte
562 porvari Mats Sperman
577 räätäli Salmelin
578 ajuri Tuomas
579 kästäntäseppä Jonas Berg
580 suutari Laudenius
580 laivuri Stenlund
681 laivuri Harpman
682 välskärin kisälli Wolter
683 vahdinkuljettaja Burman
737 sorvarimestari Lundholm

VI KAUPUNGINOSAN 5. KORTTELIN ALUEELLA:

679 laivuri Öman
680 laivuri Stenlund

574 matruusi Erik Björkman
575 porvari Johan Palin
576 ajuri Johan Sapas
576 a matruusi Starman
585 asessori Krook
586 professori Stenmanin leski
587 porvari Mickel Ahlrot
osa Uusi tori nimistä aukiota

VI KAUPUNGINOSAN 6. KORTTELIN ALUEELLA

682 välskärin kisälli Wolter
687 kirjansitoja Söderman
688 porvari Jöran Kretala
689 kankurit Wolling ja Eisenberg
698 linnan timperi Mats
698 a ylipuusu Sipelius
699 kaupungin timperi Simon
700 majatalon isäntä Muhlberg
701 tynnyrintekijä Wendelin
702 salvereiki Jöran
702 a vartiostoittaja Polack
727 porvari Mats
728 linnan timperi Carl
729 leivattimperi Grön'in leski
730 kaupunginpalvelijja Anders
733 porvari Holmsten
734 tarkastaja Tosten
735 puuseppä Sirén
736 porvari Anders

VII KAUPUNGINOSAN 9. KORTTELIN ALUEELLA:

591 asessori Carl Brotterus
592 räätäli Aspegren
595 linnankankuri Elfving
vapaata peltä

VII KAUPUNGINOSAN 10. KORTTELIN ALUEELLA:

653 nuohoojan leski
656 kankuri Johan Wahlbock
vapaata peltä.

VI KAUPUNGINOSAN 12. KORTTELIN ALUEELLA:

710 kursori Bondeliuksen leski
711 tarkastaja Silin perilliset
718 kaupungin kasööri Gyldeen

VI KAUPUNGINOSAN 13. KORTTELIN ALUEELLA:

662 vartija Mikkelin pelto
663 vartija Mikkelin talon tontti
664 vahtimestari Rotberg
665 tarkastaja Westling
665 a timperi Walborg
709 kaupungin humalatarha
Puolalan tilan tontti

VII KAUPUNGINOSAN 21. KORTTELIN ALUEELLA:

658 veistämön timperi Stockman
659 porvari Seppenius
660 veistämön timperin leski Maria
vapaata peltä ja myllymäkeä

Turun kaupungin historian kirjoittaminen

Viime vuonna esitti Turku-seuran hallitus kaupunginhallitukselle, että se ryhtyisi toimiin Turun suomenkielisen historian aikaansaamiseksi keskialalta ja uuden ajan alkuvuosisadoilta. Kaupunginhallitus onkin antanut historiatoimikunnalle tätä tarkoittavan tehtävän. Toimikuntaan kuuluvat kaupunginjohtaja Väinö J. Leino (puheenjohtajana), apulaiskaupunginjohtaja Ahti Näykki, professorit Einar W. Juvva, Oscar Nikula ja Pentti Renvall, Turun maakunta-arkiston ent. johtaja. Kaupunginhallitus täydensi viime marraskuussa toimikuntaa ja kutsui sen jäseneksi Turku-seuran puheenjohtajan, maakunta-arkiston nykyisen johtajan Toivo T. Rinteen.

KUOROT JUHLIVAT

Syyskauden 1964 musiikkilämmälle Turussa on antanut oman leimansa kuorojen juhlinta marraskuussa 20-vuotisjuhlien sarjan aloitti oikeastaan jo Turun Solittain Kerho lokakuun puolella, mutta samoissa merkeissä nousi konserttitalon salin lavalle kaksikin kuoroa, 7. 11. Elvi Kunpaksen johtama Turun Naislaulajat ja 28. 11. Reino Armion johdossa oleva Työnlaulajat. Naislaulajien juhlakonsertissa oli toisena johtajana Arvo Räikkönen, joka johti säveltämänsä kantaa-tin Elämän laulu.

Sanaa saavutustapausta voidaan kuitenkin käyttää kolmannelle juhlakonsertista 21. 11., jolloin mieskuoro Laulun Ystävät vietti vällän 50-vuotista syntymäpäiväänsä. Nykyisen johtajansa

Jatkuu siv. 26

Lyseorakennukset ennen v. 1910

KLASSILLINEN LYSEO

Kun 1400-luvulla alkoi muodostua mökkiläisasutusta "tois pual jökkee", voidaan uuden ajan alkaessa jo puhua Aninkaisten korttelista. Varsinaisessa vanhassa kaupungissa asuvat hankkivat joen läntiseltä puolelta itselleen m.m. puutarhamaita. Nähtävästi tässä mielessä sekin alue, johon kuului Turun klassillisen lyseon nykyinen tontti, oli vv. 1631—1652 Turun hovioikeuden presidenttinä toiminut Juho Kurjen hallussa. Pietari Brahe vahvisti 1600-luvun puolimaisa Aninkaisten korttelille asemakaavan, jolloin syntyi kolme uutta korttella. Pohjoiskortteli, Eteläkortteli rajanaan nykyisen Ursininkadun seudut ja Uudenkaupungin kortteli, johon kuului kapea linnasta asti ulottuva rantakaista, jolle myöskin oli asutusta ilmaantunut. Brahen asemakaavassa asuintontit numeroitiin ja lyseon nykyinen alue tunti olemaan Eteläkorttelin tontti n:o 77. Tämän tontin vaiheita on klassillisen lyseon oppilas, arkkitehtuurin professori Esko Järven t a u s tutkinut. Seuraavat tiedot perustuvat tähän tutkimukseen.

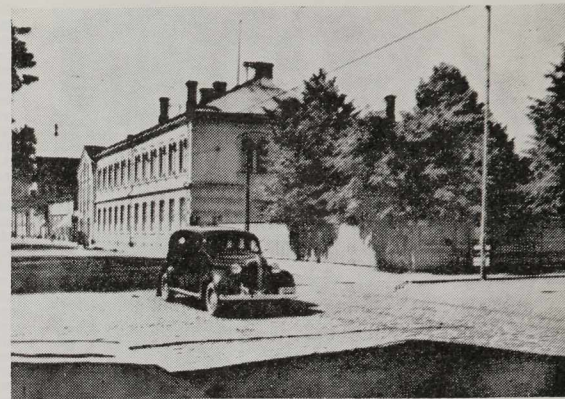
Ensimmäisen omistajan valtaneuvos Juho Kurjen lisäksi ovat tontin omistajina olleet 1700-luvun puoliväliin mennessä sotamarsalkka Kustaa Horn, hänen poikansa Evert Horn, inspektööri Pietari Ohman, hänen leskensä Kristin Ohman, kauppias Juhana Reinhard Heldt, ratsumestari Samuel von Holthausen ja kauppias Jost. Niklas Schultz ja Esaias Wechter. Viime mainittu oli v. 1738 Turkuun Pinellian seuduille perustetun kehruhuoneen aikaansaaja ja hän se myös vaikutti siihen, että tämä spinhuusi muutettiin 1750-luvun alkuvuosina nykyisten Linnan- ja Eskelinkatuja kulmaan pieneen puurakennukseen. Pian kuitenkin paikalle rakennettiin kivistä turvekattoinen tilava talo. Panimorakennus, sauna ym. olivat erikseen pihalla. Suomen sodan aikana spinhuusirakennusta käytettiin sotaväen majoitukseen ja sotilassairaalanakin ja sen jälkeen se sai vankilamiesmen nimen Yleisen kehru- ja kuutihuone. Vaikka turvekaton sijalle v. 1814 tehtiin peltikatto, ei laitoksen tarkoituksen mukaisuus parantunut. Se oli tiloiltaan riittämätön ja epäasiallinen, minkä vuoksi edellisen vuosisadan puolella vakavasti aloitettua kampanjaa uuden talon saamiseksi itsepintaisesti jatkettiin. V. 1827 tapahtuneen kaup-

punginpalon jälkeen laati arkkitehti C. L. Engel jo seuraavana vuonna Turulle uuden asemakaavan, jossa hän jätti spinhuusin paikalleen.

Hellittämättömien ponnistusten tuloksena kohosi tontille Linnankadun varrelle uusi kehruhuone, joka juhlaisten viikimisten tapahtumia otettiin käyttöön v. 1851 alkupuolella kirkkoineen ja työsalineen. Se oli kaksikerroksinen, ankan yksinkertainen kivitalo, jonne Linnankadulta johti kaksi ovea. Laitos lakkautettiin v. 1881 ja taloa käytettiin sotilasmajoitukseen. V. 1883 sai vanhan spinhuusirakennuksen käyttöönsä Turun ruotsinkielinen teollisuuskoulu ja valtion samana vuonna perustama Turun suomalaisen lyseon oikeutettiin muuttamaan uuteen spinhuusirakennukseen marraskuun 1 päivästä. Aikupuolen syyslukukautta se oli saanut sijansa Aurakadun 2:ssa olevasta, nykyisin kaupungin hallituksen toimipaikkana olevasta puutalosta, jossa yksityislyseo oli neljä vuotta aikaisemmin toimintansa aloittanut.

Oheiset kuvat saavat kertoa tontin historiasta loput. Kuva 1 nähdään molemmat spinhuusirakennukset. Niissä toimi Turun klassillinen lyseo jo viime vuosisadan puolella syntyneine reaaliolosastoinen ja etu-

Vanha spinhuusi on purettu ja jäljellä on vain uusi, joka toimi klassillisen lyseon koulutalona 81 vuotta.

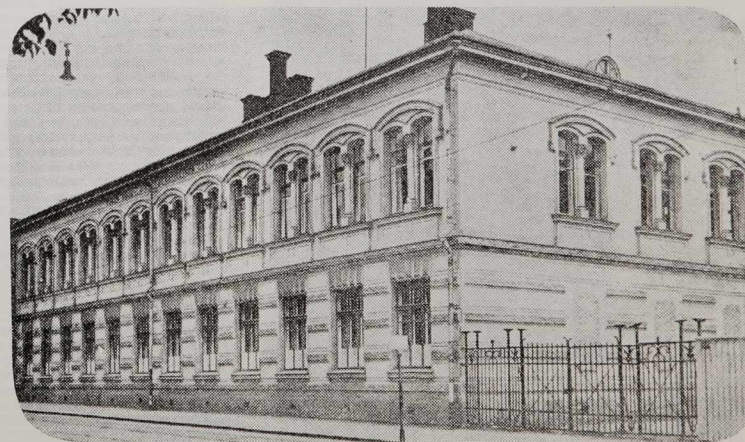
alalla olevassa vanhassa talossa v. 1903 perustettu Turun reaali-lyseo, kun teollisuuskoulu tuona vuonna pääsi omaan taloon Luostarinkadun varrella. V. 1910 kun Turun lyseokin pääsi omaan kotiin Aurak. 13:een, ja klassillinen lyseo sai uuden spinhuusin, jota osittain oli tarvittu toisen lyseonkin käyttöön, kokonaan omaan haltuunsa. Tämän vaiheen osoittaa kuva 2. Kadun kulmaan on nyt muodostunut pihapiestikko. Kuva 3 näyttää erikseen Linnankadun sivustan sitä taloa, joka varsinaisesti on 81 vuotta ollut klassillisen lyseon toimipaikkana. Kun siinä oli vuo-

teen 1887 mennessä tehty täyskorjaus fasaadia myöten ja se oli myöskin saanut sisäpuhale pain siipirakennuksen, saattoi rehtori Th. W. Erich vihkiäjuhlan puheessaan todeta: "Valoisat, erittäin siistit ovat sen oppisalit, niin tilavat ja mukavat, että aniharvoja löytyy koulukartanoita avarassa Suomenmaassamme, jotka voivat tälle vertoja vetää." Mutta sie transit gloria mundi! 1960-luvulla oli tuskin montakaan niin kehnoa koulukartanoa avarassa Suomenmaassamme. Kuva 4 osoittaa, että tontilla on nyt ainutlaatuinen uusi ja moderni koulutalo. Sen tieltä purettiin kaikki tontilla olleet muut raken-

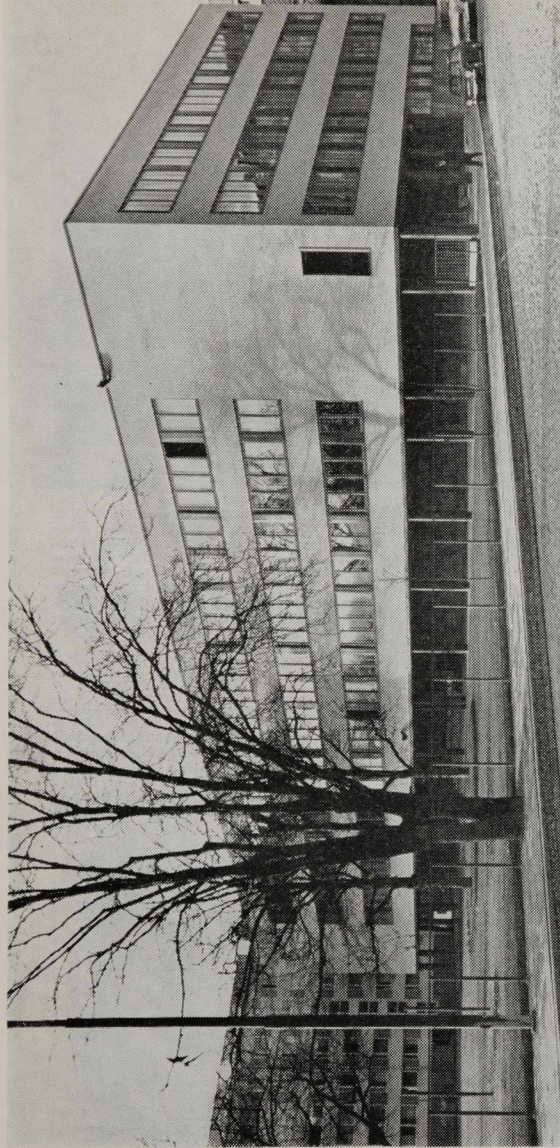
nukset, mm. v. 1900 rakennettu voimistelusal.

Selostuksemme liittyy koulun nykyisen rehtorin Heikki Haavion uuden talon vihkiäjuhlassa 14. 11. pitämästä tervehdyspuheesta se osa, jossa hän kiitoisalla tavalla kertoo kouluoloista katedraalikoulun ajoilta ja siirtyä sitten klassillisen lyseon synty-muisteihin ja nykypäivään.

Minun sallittaneen poiketa juhlatyylisiä hetkeksi ja viedä teidät, hyvät kuulijat, viime vuo-

Uusi spinhuusi antoi lyseon tarpeisiin muutettuna arvokkaan leiman Linnankadulle — sisäisen ahtauden tunsivat sen seinien sisällä työskentelevät.

Uusi koulupalatsi, arkkitehti Kerttu Tammisen luomus, pystytettiin tontin takaosaan, puretun voimistelusalirakennuksen paikalle, ja niin jäi valja pihamuodostelma Linnan- ja Eskelinkatujen kulmaukseen. Koulussa muistoja hoivaa ja kehitystä seuraa entisten oppilaiden yhdistys Turun Klassikot ry., joka talon vihkiaisyhtien veljesliikassa päätti ryhtyä toimiin koulun nimen aikaansaamiseksi kuparikirjaimin talon otsikkoon.

sisadan alun Turun kouluun. Pidän nimittäin kouluumme määrättyssä mielessä yhtenä Turun katedraalikoulun perillisinä. Historian lehtorina katson olevani oikeutettu tähän ajalliseen poikkeamiseen. 1920-luvulla oli katedraalikoulussa oppilaina torpparin poika, myöhempi Helsingin Aleksanterin Yliopiston professori Adolf Moberg. Hänen kirjoittamansa autobiografia ilmestyi vuonna 1927. Sitä on käyttänyt lähteenään mm. tohtori U. Somerkiivi eräässä tutkielmassaan. Moberg kertoo laajasti koulustaan ja koulujastaan. Millainen sitten oli tuo Turun klassilisen lyseon edeltäjä? Koulun pitkä kivirakennus sijaitsi Unikankaaren luoteisrinteessä, ja sen perustana oli kirkkotarhan ympäröimä, jonka kaarteita rakennus noudatteli. Kouluhuoneita oli kaksi. Suuremmassa luki kuusi luokkaa. Oppilaat istuivat penkeillä. Niiden välleissä oli tarpeellisia välikiloja ja niissä opettajien pöydät ja nojatuloit. Sivuseinää pitkin kulki pulpettilevy. Huoneen toisessa päässä oli kaksistaiteinen katederi, jossa oli istuimet rehtorille ja konrehtorille. Kaikki oli punaiseksi maalattua. Kolme valtavaa muuria antoi lämpöä. Toisessa, pienemmassä huoneessa opiskeli kaksi luokkaa. Moberg kuvaa erään päivän aamutuntia: Pian oli koko koulu täynnä surinaa, tuntuu kuin parituisina vanhaa rukkia olisi ollut käynnissä. Viisi kuulusteltavana olevaa poikaa huusi täyttä kurkua ja yhtä monta opettajaa huusi kovalla äänellä voittakseen muiden samassa huoneessa olevien opettajien ja poikien pauhnan. Siellä ja täällä, silloin ja tällöin muutamat lähdykset sekä välillä itku ja valitushuudot vähensivät jossain määrin melun yksitoikkoisuutta. — Arvoisat kuulijat, ainakin ne, jotka ovat viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana joko oppilaina tai opettajina työskennelleet kesän alussa puretun spinhuusin koulun lukuissa pihviseinillä muista erotetuissa luokkahuoneissa, ehkä havaitsivat jotain samankaltaisuutta Mobergin aikaisen Turun koulun ja maahan jaoitetun koulun välillä.

Kuitenkin jo tuolloin 1820-luvulla silloinen koulukomitea — koulukomitea on istunut jo ennen nykyäikaakin — ei toiminut koulukomissio, joka sai miehenä valmiiksi vuonna 1826, oli nykyäikaisemmän koulurakennuksen kannalla. Se ehdotti, että jokaista luokkaa varten kussakin koulussa pitäisi olla oma huoneensa, sillä jos monta opettajaa samassa huoneessa samanaikaisesti kuultaisi äänen luokkiaan, nuorukaisten tarkkaavaisuus allituisesti kiintyi johonkin vallan muuhun kuin pitäisi.

Komission miehenä johdosta pyydettiin myös tuomioikapitullen lausunnot. Turun tuomioikapitulli

käsitti asiat vallan toisin kuin koulukomissio. Sen mielestä käytännöllisin ratkaisu rakennukselle olisi yksi ainoa koulusali. Sellainen koulu tulisi ensinnäkin paljon halvemmaksi. Se saatettiin paljon valoisammaksi ja iloisemmaksi, kun kustannuksia ei tarvitsisi jakaa monen salin hyväksi. Peloturvallisuuden kannalta olisi yksi savukanava vaarattomampi kuin kaksi tai useampi. Painavin argumentti oli kuitenkin seuraava: Ihminen tarvitsee kykyä keskittyä tehtäväänsä missä ympäristössä tahansa. Tuskin tähän voi saada parempaa harjoitusta kuin jos 6—8 vuotta kiinnittää tarkkaavaisuutensa omaan työhönsä, vaikka alituisesti olisi aihetta suunnata se muualle. Opettajan kannalta yksi koulusali on edullinen, sillä hän ei niin helposti unohta velvollisuuttaan, jos virkaveljet ja muiden luokkien oppilaat näkevät hänet jatkuvasti. Rehtorin taas ei tarvitsisi salakuuntelijaksi loimattuna tarkkailla oven takana opetuksen kulkua. Hän voi samasta huoneesta tarkkailla kaikkia alaisiaan.

Tästä syystä alkaen meillä ei ole Turun katedraalikoulun eikä spinhuusin koulun ahtauden haittoja. Meillä on kaksikymmentä varsinasta luokkahuonetta ja kymmenkunta erikoululuokkaa.

*

Muistamme tänään niitä henkilöitä, joiden toimesta koulumme 85 vuotta sitten syntyi. Suomen kansan sivistystahto ja sivistyksen taju ilmeni siinä, että kun valtiotalta kiellettiin perustamista suomenkielisiä kouluja, se itse kävi asioihin käsiin. Muistamme tänään Turun tuomiokorvasta, myöhempiä arkkipiispa, Torsten T. Renvallia, koulun syntysanojen lausujaa ja pitkäaikaisista ystäviä, jonka pojanpojan, professori Pentti Renvallin olisimme halunneet vieraaksemme, vaikka turhaan. Ilokseni kuitenkin näen juhla vieraiden joukossa Renvallien seuraavan polven edustajan, koulumme entisen oppilaan.

Muistamme niitä lahjoittajia, varsinaissuomalaisia torppareita, työmiehiä, talonpoikia, käsityöläisiä, virkamiehiä ja pappeja, joiden lahjoitusten turvin koulun alkuvuosien talous hoidettiin. Ja erikoisesti Leimaa ravasti Antero Warelius, jonka mesenaattin lahjoitus merkitsi niin paljon, että alkuvuosien pojat kutsuivat itseään leikillä Wareliuksen holhokeiksi.

Muistamme sitä ikimuistoista päivää 85 vuotta sitten, jolloin olivat lyseon juhlaillat avajaiset Turun Akatemian vanhassa juhlasalissa. Muistamme tohtori A. W. Jahnssonia, joka juhlapuheessaan otti lähtökohdaksen A. Oksasen runon "Nouse, riennä suomen kieli korkealle kaiku-

Profeetat omalla maalla

Koulumaailmassa vallitsee tietenkin sama sääntö kuin muillakin toimialoilla hakeuduttaan virkoihin ja toimiin sinne, mihin veri kulloinkin vetää. Selailtaessa Turun klassilisen lyseon 75-vuotis-matrikkelia on sittenkin jotenkin yllättävää todeta, kuinka vähäinen prosentti tämän oppikoulun vakinaisesta opettajakunnasta on turkulaissyntyisiä. Vakinaisten luku, rehtorit mukaanluetuina, oli tuona aikana 75, Turussa syntyneitä vain 8. On täysi syy olettaa, ettei tilanne viimeksi elettyjen 10 vuoden aikana ole suhdetta muuttanut. Kiintoisaa olisi tietää, vaikuttaako ilmiöön sekin sääntö, ettei kukaan tunne oikein olevansa profeetta omalla maalallaan.

75 ensi toimivuoden aikana on lyseon rehtorina ollut seitsemän opettajakuntaan kuulunutta, joista vain nyk. kouluneuvos Kaarlo Sulho Koskinen on synnyinään turkulainen, vieläpä omaan lyseonsa oppilaita. Tämä v. 1897 syntynyt salumiehen poika toimi matematiikan, kemian ja fysiikan vanhempana lehtorina vv. 1930—56, siitä vararehtorina vv. 1933—37 ja rehtorina vv. 1937—56.

Muut seitsemän "paljasjalkaistat" ovat seuraavat: Edvard Maunulin, v. 1842 synt. nahkurin poika, matematiikan ja fysiikan lehtori vv. 1888—1904, vararehtori vv. 1888—98.

John Engelbert Sargren, v. 1850 synt. merikapteenin poika, matematiikan, luonnonhistorian, fysiikan, piirustuksen ja voimistelun opettaja (yksityislyseon puolella) vv. 1879—87, matematiikan ja fysiikan lehtori vv. 1905—16, vararehtori vv. 1914—16.

Johan August Blomberg, v. 1867 synt. kauppiaan poika, voimistelun opettaja sekä voimistelun ja terveysopin kollega ja nuorempi lehtori vv. 1890—1934.

Claes Torsten Gustaf Renvall, v. 1868 synt. arkkipiispan poika, luonnonhistorian, maantiedon ja historian kollega vv. 1897—1904.

Bernhard Armas Ensiö, v. 1879 synt. ylijunnaailjan poika, luonnonhistorian, maantiedon ja kaunokirjituksen kollega vv. 1910—21.

Alli Aino Moberg, v. 1907 synt. rakennusmestarin tytär, piirustuksen opettaja vv. 1946—49.

Viljo Emil Ranta, v. 1906 synt.

maan" ja joka huomautti, että kahlehdittuna ollut suomalaisuus, suomen kieli, on nyt todella noussemassa esille. Nyt pääsevät Länsi-Suomenkin pojat — ensin kielitanssi uhramatta — korkeamman opin osallisuuteen. Joka viittasi nuorin ystävin, jotka ensimmäisinä olivat päässeet kansan rakkauden ja uhrautuvuuden avaamaan koulun.

vaatturin poika, kuvaamataidon opettaja vuodesta 1949 viranhoidon yhä jatkuessa.

Havaitaan siis, että turkulaisyyntisiä on ollut vain n. 10 %. Tilasto jonkin verran somenee, jos otetaan mukaan kaksi Maariassa ja Kaarinassa syntyneitä, mihin on aihetta siksi, että valtavat alueet noista pitäisi nykyisin on jo Turku. Tällöin saadaan mukaan toinen rehtorin ja luettelot lisätyt seuraavasti:

Johan Markus Ahlman, synt. v. 1858 maanviljelijän poikana Maariassa, uskonnon, logiikan ja ruotsin kielen lehtori vv. 1888—1922, vararehtori vv. 1898—1905, rehtori vv. 1905—22.

Erik Emil Ekman, synt. 1862 kanttorin poikana Kaarinassa, laulunopettaja vv. 1879—80 ja vv. 1887—1905, latinan opettaja vv. 1885—87, kreikan opettaja vv. 1886—87 ja latinan ja suomen kielen kollega ja nuorempi lehtori vv. 1890—1925, vararehtori vv. 1923—25.

Olkoon lopuksi sanottuna, että rehtori Ahlmanilla oli koulupoikien keskuudessa lempimenä profeetta. Hän oli sitä siis omalla maalallaan aivan sananmukaisesti.

Suomen Turku Leningradin kaupunginkirjastoon

Suomen ja Neuvostoliiton ystäysvuosikauden aikana oli Turussa monia eri tilaisuuksia. Taustaan saria huipentui Leninin muistokiven paljastuksen 29. 11. jolloin kaupungin vieraina olivat mm. suurlähettiläs Zaharov seurueineen ja Leningradin kaupungin valtuuskunta toimeenpanevineen komitean sihteerin Hristoforovin johdolla. Molemmat herrat puhuivat tilaisuudessa, jossa varsinainen paljastuspuheen piti kaupunginjohtaja Väinö J. Leino.

Muistokivi, jonka on suunnitellut ja piirtänyt taitelija Tauno Torpo, sijaitsee Aurakadun 15:ssä sijaitsevan talon edustalla. Vastalähtäessä on korkeakokoa Leninistä ja teksti: V. I. Lenin kävi tässä talossa paetessaan vuonna 1907 Tsaarin Venäjältä (sama myös ruotsiksi).

Vierailun aikana sai Turun kaupunki vastaanottaa ystävyyskaupunki Leningradin lahjana Lomonosovin posliinitahtaan valmistaman komean maljakon. Vastalahjoina ojemettiin Turku esitteleviä kuvateoksia sekä nahkaskelkissäin kansiin sidottuna Suomen Turku—Abo, värstad-lehden tähänastiset numerot.

Suomen Turun kansikuva

esittää tällä kerralla Aninkaistenkatua, joka äskettäin on saanut liikennevalot ja joka on eräs vilkkaimmin liikennöidyistä väylistä Turussa. Tämän katua ja sen liikennettä esittävän kuvan on ottanut valokuvaaja Erkki Paakki, jonka käsialaa oli myös edellisen numeromme kansikuva.

Matematiikan lehtori J. E. Sargren kuului Turun klassillisen lyseon opettajakunnan kunnioitusta herättävimpiin persoonallisuksiin vuosisatamme ensi vuosikymmenillä. V. M. ja E. V. ovat tulleet koulun oppilaski v. 1907 ja hyvinä tovereina useinkin keskustelivat pelonsekaisella kunnioituksella ajasta, jolloin joutuivat S:n koulutettaviksi, sillä hän opetti vasta lukioluokilla.

Joskus keskiluokilla oltaessa sattui kuitenkin tapaus, joka toi toverukset yhdellä iskulla lehtori Sargrenia lähelle. S. oli saanut ristikseen taudin, luultavasti tasapainohäiriön, joka aiheutti sen, että hänen oli kumpipäisen kepin varassa tarkoin huolehdittava askeleistaan. Noustessaan kerran portaita yläkerrokseen hän oli varmaton, horjahti taaksepäin ja huudahti kauhuissaan: "Nyt minä kaadun". Toverukset sautuivat olemaan juuri hänen takanaan, ja tällöin oli voimistaan tunnettu V. M. nopeasti tilanteen tasalla. Hän otti — muuten varsin laihan — lehtorin käsivarsilleen ja kantoi hänet kuin pienen pojan yläsanteelle, laski taakansa taidolla maahan ja tuki lehtoria vielä senkin aikaa, että tämä saattoi raportteerata: "Kyllä minä nyt jo pääsen. Kiitos paljon". Siitä lähtien lehtori tunsikin meidän ala-luokkalaiset. Mikä oli siis E. V:n osuus ollut? Ei mikään muu kuin uskollinen myötäseuraaminen ja yhä kohonnut ihailu ennestään ihailtua luokkatoveria kohtaan, joka oli taaskin antanut arvoitetun voimannäytteen. Ja ihme kyllä, lehtori S:kin näkyi tapauksen jälkeen pannen merkille tuon lopperuuden.

Lopulta olimme lukioluokilla. E. V. oli luokan matematiikan opiskelun murheen lapsi. Kerran-kin alkoivat lehtori Sargrenin selkeäsyöisen opetuksen sanat häipyä johonkin olemattomaan, kun E. V. äkkiä havahtui tajumaan luokan yllättäneen hiljaisuuden ja kateeridilla lehtorin sanat: "Ollaan hiljaa, E. V. nukkuu."

Ylioppilaskirjoituksiin asti oli kestänyt kovat ja pehmeät 25 poikaa. Oli tulossa loistosaa vuosi, sillä kaikki olivat kirjoittaneet hyväksyttävästi, vain E. V:n matematiikan tehtävien suoritus oli vaakalaudalla. Odotettiin sydän kylmänä. Oli todettu toveripiirissä, että kaksi tehtävää oli E. V. osannut oikein, mutta kaikki muu yrittys tuntui olevan soopaa. Lehtori Sargren puhui ja hikoili, tutki kaikki E. V:n koseptipaperitkin ja oili yhteisen selänsä äkkiä puoleen kehystyksen ja huudahti: "E. V:kin pääsee." Hän oli löytänyt puolikkaan oikeaksi erästä esimerkistä ja 2½ oikein riitti siihen aikaan. Koko luokka läpäisi ja riemua nähtiin S:n silmissä.

KUOROT ...

Jatkoa siv. 21

Kaarlo Soinin ohella pitelivät tahtipaukkoa entiset johtajat Ilmari Kalkkinen, Pentti Kärkkäinen ja Uuno Muraja. Kuoro jopa julkaisi runsaasti kuvitettua, hyvälle paperille painettua, 132-sivuisen kirjan, jonka toimittajana on ollut lehtori Jussi Uotila. Hän myös vastaa kanslianeuvos Sakari Lehtosen kanssa kirjan pääsisällöstä, kiitoisasta historiallisesta. Erillisiä kirjoituksia ovat teokseen lisäksi laatineet Lyyli Kouvo, Ilmari Kalkkinen, Aarne Honka, Jorma Simojoki, Sakari Lehtonen ja Leo Tavio. Lyhyesti: teoksella on merkittävää kulttuurihistoriallista arvoa.

Meidän on tyytyminen vain tälaiseen luettelomaiseen muistiinmerkittämiseen. Puolivuosisuon E. V:n kohdalla ei malta kuitenkaan olla viittamatta eräisiin yhteyksiin tämän lehden palstoilla. Toisaalla näet laajakosti kerrotaan Turun klassillisen lyseon 85-vuotistaipaleesta. LY:n historiasta selviää, että syyskaudella 1914 lausuttu lyseotalon seinien sisällä juhliivan kuoron syntysanat. Toisessa paikassa lehteä taas tiedotetaan juhlien sarjasta, jonka Turku-seura järjestää Akatemiatalon merkkivuotena 1965. LY:n historiikista selviää, että uuden kuoron ensimmäinen jukenen konsertti oli Akatemiatalon juhlasalissa helmikuussa 1915 ja että kuoro on toimintansa aikana enimmät ja juhlavimmat konserttinsa järjestänyt tässä hienossa salissa useasti vielä senkin jälkeen kun Konserttitalo kymmenkunta vuotta sitten tuli suurten musiikkitapahtumien pääpaikaksi.

- - ri

RESUMÉ

Som ledande artikel publiceras det sista avsnittet av den predikan, som ärkestiftets nye biskop Martti Simojoki höll vid sin installation i domkyrkan den 11 oktober. Den 12 december 1964 hade hundra år förflutit sedan författaren Volter Kilpis födelse. Emedan Finska kulturfondens fond för Egentliga Finland har valt att utdela sina stipendier just på denna dag innehåller detta nummer en närmare presentation av Volter Kilpis liv.

Filkand. Eero Pesonen berättar om hur en ung juristuderande år 1748 upplevde sin första termin vid Åbo Akademi. Som källa har han använt Elias Wechters minnen. "Eräs anomus" (En anhängan) är skriven av prosten Yrjö Koivukoski.

som berättar om en säregen anhängan, som år 1742 inlämnades till domkapitlet i Åbo av orientalist Wilhelm Ross.

Handelsinstitutet i Åbo fyllde 125 år i oktober. Institutets öden skildras i tidskriften av rektorn, fillic. Eero Vahtera. Stadsplanarkitekten Pekka Sivula berättar i sin artikel om de stadsplaneproblem, som just nu är aktuella i Åbo. I en nära framtid kommer byggnadsverksamhetens tyngdpunkt att flyttas till förstäderna och de omgivande kommunderna. I centrum kommer byggnadsverksamheten härnäst främst att gälla affärs- och servicebyggnader.

I artikeln "Juhlien muistiinpalauttama" återger assessor Erkki Vuori minnesbilder av de

två första direktörerna i Turun Suomalainen Säästöpankki, Edvard Hytönen och Berndt Erjola. Artiklen har föranletts av att banken detta år fyllde 60 år. "Vem bodde vid Salutorget år 1754?" frågar diploming. K. Koskinen, och han ger samtidigt svaret med ledning av en karta från samma år. Artiklen illustreras av en bild, där 1700-talskartan med sina tomtnummer har placerats in på den nuvarande stadsplanen.

Om Åbo finska klassiska lyceum och dess tidigare byggnader skriver professor Esko Järven-taus med anledning av att skolan detta år fick ett nytt hus. I avslutning till prof. Järventaus artikel publiceras en del av det tal, som rektor Heikki Haavio höll vid husets invigningsfest.

... ja saapikkaat Koskelta!

- isoäidinmalleja,
- pitkävärtisiä,
- sotilaskorkoisia

VALTAISA VALIKOIMA
KORKEINTA SAAPIKASMUOTIA
— LAHJAKORTILLAKIN!

Pitkävärtinen suosikkimalli
puolikorkein korooin mk 39:75!

ARVO **Koski**

Yliopistonkatu 18 ja 27,
Suur-Koski Maariankatu 8
Palvelemme joka päivä klo 18:aan.

joulun kirjat Edgreniltä

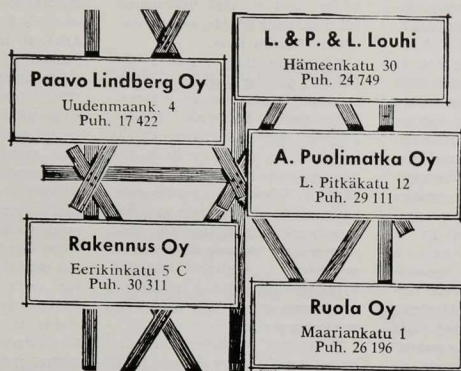
Hyvästä valikoimastamme todellisia löytöjä lahjakääröihin. Myös paperiasatolta esim.

kyniä • värejä • albumeja • kirjepakkauksia • päiväkirjoja • joulukoristeita • joululauluja • joulukortteja.

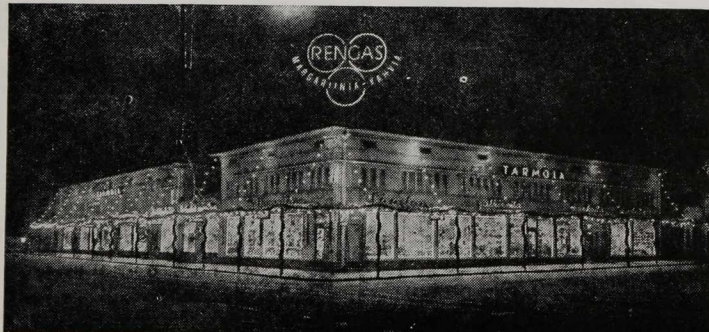
Edgren

BRAHENKATU 7 PUH. 11 110

Me rakennamme uutta Turkua

Tarmolan kulma — turkulaisten joulurunsa, edullinen joululahjojen ja -herkkujen ostopaikka. Tervetuloa!

Kankaita - Asusteita - Kemikaaleja - Jalkineita - Pukineita - Posliinia - Lasia - Kaikkia herkkutavaroita

TARMOLA

EERIKIN- JA KRISTIINANKADUN KULMASSA

Lasi-, posliini- ja talousosastoltamme kauneimmat ja hyödyllisemmät

JOULULAHJAT

Mitä valitsettekin — nämä tavaratalomme eri osastot kuudessa (6) kerroksessa palvelevat Teitä edullisesti

— HUONEKALUOSASTO	— LASI-, POSLIINI- JA TALOUSOSASTO
— MATTO-OSASTO	— VAUVAN- JA LASTENOSASTO
— VALAISINOSASTO	— KUKKA- JA VIHHERKASVIOSASTO
— VERHO-OSASTO	

HYVÄÄN JOULUUN KALUSTOKESKUKSEN KAUTTA

TAVARATALO
KALUSTOKESKUS

yliopiston- ja brahenkadun kulma puh.20 466

TURKU

TUNNUKSEMME: AINA JOTAIN UUTTA

Juhlan kuin juhlan
kruunaa

Aidon hopean hohde ja muotoilun
sirosis luovat kotinne lämpöä, joka
herkistää juhlan.

Hopeinen Kotkanpää-kahvikalusto
n:o 1053 on tyylihopeaa - lahjoista
aidoin. Kannu, sokerikko ja ker-
makko upeassa lahjapakkauksessa.
Alan liikkeistä kautta maan.

HOPEINEN

KOTKANPÄÄ-
KAHVIKALUSTO

AURAN KULTASEPPÄ OY